

Samenspel tussen Economie, Wetenschap en Innovatie voor een betere samenleving

N°9

review

Magazine van het departement Economie, Wetenschap en Innovatie | Januari 2010

Nieuw jaar, zelfde crisis?

Het Europese herstelplan

Hoe draagt Vlaanderen bij tot het Europees economisch herstelplan?

P. 12

Gesprek met

Jean-Claude Burgelman over de rol van wetenschap en innovatie binnen Europa.

P. 20

EU-voorzitterschap

Vanaf juli is België 6 maand voorzitter van de EU. We blikken alvast even vooruit.

P. 27

Inhoud

Welkom: Het oog van de storm	3
Nader uitgespit: Wetenschap: onbekend is onbemind?	4
Even uitgelegd: De Gazellesprong	7
Internationale Studies: Competitieve regio's via onderzoek en innovatie: op naar systeeminnovatie?	8
E, W & I in actie: Van een stoffig mijnverleden naar een schone toekomst	10
Centraal thema: Het Europese herstelplan en de Vlaamse duit in het zakje	12
Centraal thema: Hoe een bedrijf zich kan laten gelden	14
Centraal thema: Gratis met uw bedrijf op gezondheidsonderzoek	16
Blik over de grenzen: Bdrfsondrzkr (knp) zkt acad prtnt (knp, mg jng zn) om knns te dln	17
Beleid in de praktijk: Het Agentschap Ondernemen	18
Interview: Gesprek met Jean-Claude Burgelman	20
Vanuit Europa: Vlaanderen en de post-2010 Lissabonstrategie	24
Vanuit Brussel: De Brusselse metropool: van splijtzwam naar troefkaart in de mondiale economie	26
*EU*voorzitterschap: Het Belgische EU-voorzitterschap: geen dertien in een dozijn	27
*EU*voorzitterschap: De omschakeling naar een eco-efficiënte economie	32
*EU*voorzitterschap: Het Pact 2020 van Barroso II	35
Voor het voetlicht: VLIZ viert verjaardag	36
Vanuit Vlaanderen: Kunnen we spreken met hersenen?	38
De Steunpunten Beleidsrelevant Onderzoek: Het Steunpunt Fiscaliteit & Begroting	40
Samengevat: Biotech: een van de sterke kanten van Vlaanderen	44
Na afloop van: EWI Focus II: innovatie meten in Vlaanderen	46
Column: Chinees toeval	48

Colofon zie p. 51

In het oog van de storm

Crisis: waarschijnlijk een van de meest gebruikte woorden in de voorbije periode. Het federale niveau heeft een politieke crisis doorstaan. Een crisis in de bankensector en de financiële wereld heeft de ganse wereld beroerd. Ieder land zit nu opgezaagd met een economische crisis en de gevolgen daarvan. De hamvraag is of het ergste nu achter de rug is, dan wel of we ons momenteel in de stilte voor de storm bevinden en er nog een groter onheil op ons afstevent. De beurzen lijken te wijzen op de eerste optie, de economische realiteit veeleer op de tweede.

Wat er ook van zij, in onzekere tijden wordt de regulerende en stabiliserende rol van de overheden herontdekt. In het algemeen hamert ook de Vlaamse overheid op het belang van innovatie, creativiteit en het (nog meer) stimuleren van ondernemerschap. Maar koken kost geld – ook voor een overheid. Een euro kan maar één keer uitgegeven worden. Zelf geld bijdrukken is op termijn evenmin een goede optie. Besparingen, keuzes en prioriteiten dringen zich op. Maar welke? En op welke basis moeten keuzes gemaakt worden? Kan Vlaanderen zich permitteren om autonoom te kiezen, los van – bijvoorbeeld – de Europese context?

We verzamelden enkele denkkaders en voorbeelden van een aantal algemene initiatieven en beleidsopties van de Vlaamse overheid in dit domein. Niet dat we exhaustief willen zijn of specifieke keuzes naar voren schuiven. Verwacht evenmin al te concrete anti-crisismaatregelen; wegens tijdsgebonden aspecten verwijzen we u daarvoor door naar de informatiekanaalen van de diverse agentschappen uit het EWI-domein.

Wel kunt u in dit nummer lezen hoe Vlaanderen zich inschrijft in de post-2010 Lissabonstrategie (p. 3) en het Europese relanceplan (p. 12), en wat de gazellesprong is (p. 7). Ook de toekomst van de voormalige mijnsite in Waterschei wordt geschetst (p. 10). Van boven de Moerdijk komt een regeling voor kenniswerkers (p. 17), van bij ons het preventief bedrijfsbeleid (p. 16). Tevens worden de activiteiten van het Agentschap Ondernemen in de verf gezet (p. 18).

Daarnaast komen het Belgisch EU-voorzitterschap en de Vlaamse invulling ervan voor het eerst aan bod. Nu krijgt u alvast een algemene situering (p. 27) en het belang van eco-efficiëntie aangeboden (p. 32). Verder respecteren we onze klassiekers: we belichten een steunpunt (niet geheel toevallig het steunpunt Fiscaliteit en Begroting – p. 40), een wetenschappelijke instelling (het Vlaams Instituut voor de Zee – p. 36) en een nieuw centrum (voor neuro-elektronisch onderzoek – p. 38).

Ondanks de crisis bieden we u dus weer een goedgevulde EWI-Review aan. Hopelijk bespaart u niet op uw appreciatie ervan. Ik wens u een verrijkende lectuur toe.

*Peter Spyns,
Hoofdredacteur*

Wetenschap: onbekend ^{is} onbemind?

Een nieuw *buzzword* is 'kennismaatschappij'. Beleidsmakers raken er steeds meer van overtuigd dat een breed maatschappelijk draagvlak voor wetenschappelijk onderzoek en innovatie cruciaal is voor economisch succes en welvaart. De impliciete redenering? Een verhoogde interesse in wetenschap en innovatie zal zorgen voor de broodnodige verhoogde instroom van jongeren in wetenschappelijke of technische opleidingen. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat een grotere wetenschappelijke geletterdheid bij de bevolking zal leiden tot een groter maatschappelijk draagvlak.

Vraag is hoe we 'verbreed maatschappelijk draagvlak' interpreteren. Het is naïef te denken dat mensen meer aanvaardend of positief staan tegenover controversieel onderzoek of controversiële toepassingen, naarmate ze er meer over weten¹. Dat is niet het geval. En het kan eigenlijk ook niet de bedoeling zijn.

Van monoloog naar dialoog

Internationaal manifesteert zich in de wetenschapscommunicatie en -popularisering een tendens, die kadert in een algemene verschuiving in de maatschappij. Van het vroegere didactisch model – in de gespecialiseerde literatuur het 'deficietmodel' – evolueren we naar een participatief model.

Het deficietmodel gaat uit van een tekort aan kennis bij het grote publiek, dat moet worden aangevuld door wetenschappers. Deze bieden hiertoe hun kennis in ge vulgariseerde versie aan. Het is een top-downmodel, waarbij de communicatie van de expert naar de leek stroomt. Het participatief model daarentegen gaat uit van een dialoog tussen de belanghebbenden: wetenschappers, het grote publiek, actiegroepen en ngo's, de industrie en uiteraard ook de beleidsmakers. Zij zoeken samen naar een gemeenschappelijk discours. Hierbij stroomt de informatie niet enkel top-down, maar in alle richtingen.

En het leerproces is bij alle betrokkenen aanwezig. Door partijen die min of meer leek zijn in de materie in het proces te betrekken, daalt de argwaan tegenover het onderwerp. De vijandigheid en het wantrouwen ten opzichte van de wetenschap worden namelijk niet zozeer door gebrek aan kennis veroorzaakt, maar eerder door het gebrek aan betrokkenheid, aan *ownership*.

Wetenschappers aan de toeg

Hoewel Wetenschapscafés (zie kaderstuk) geen participatieve methodes toepassen in strikte zin – het is veeleer een vorm van interactieve wetenschapscommunicatie – zijn er wel een aantal basiskensmerken in terug te vinden. Een wetenschapper wordt geconfronteerd met rechtstreekse vragen uit het publiek. Zo leert hij of zij ook wat de bezorgdheden en bekommernissen zijn over de impact die onderzoek, of een mogelijke toepassing ervan, kan hebben. Nu steeds meer sciencefiction tot de realiteit gaat behoren – denk aan eugenetica of aan cybernetische connecties tussen mens en machines – neemt de bezorgdheid van mensen immers toe. Toch zijn ook andere mechanismen van belang. Ggo's (Genetisch gemodificeerde organismen) en kernenergie zijn klassieke thema's in het publieke debat. Maar van nanotechnologie, met potentieel veel ingrijpendere gevolgen, ligt voorlopig niemand wakker...

Kwestie van kwesties

Sinds het debat tussen Walter Lipmann en John Dewey in het begin van de 20ste eeuw ging het concept van 'issues' een belangrijke rol spelen in het democratisch politieke proces. In studies van media en communicatie worden modellen opgesteld over het 'mediagestuurde ontwikkelingsproces van een kwestie of issue'. Samenvattend: de publieke aandacht die een kwestie krijgt, zorgt voor een verschuiving van de beslissingsmacht van bepaalde actoren. Wetenschappelijke en technische 'kwesties' moeten in de publieke arena in competitie treden met rivaliserende kwesties. Het verlies van de controle over wetenschappelijke kwesties in de publieke sfeer zorgt voor frustraties in wetenschappelijke kringen. Als gevolg daarvan wijst men de sensatiemedia en de onwetende burgers met de vinger.

Een issue of kwestie heeft een typische levensloop in de publieke sfeer, die niet samenvalt met het werkelijke belang, noch met de ethische hoogdringendheid. De levensloop is afhankelijk van een bepaalde sociologische dynamiek. Iedereen kent het verschijnsel bij niet-wetenschappelijke kwesties: plots wordt iets op de politieke agenda zeer belangrijk, omdat er een bepaalde media-aandacht voor werd gecreëerd. Maar het werkt evenzeer in de andere richting. Na enige tijd is het

publiek het onderwerp beu, schrijven de kranten over iets anders, en verdwijnt de kwestie uit de belangstelling. Of er nu een bevredigende oplossing voor is gevonden of niet. Het fenomeen van *global warming* illustreert dit treffend. Andere milieuproblemen zijn verre van opgelost. Ze zijn gewoon uit het publieke debat verdronken door de opwarming van de aarde.

Een begrip van de dynamiek tussen verschillende actoren zoals de media, het brede publiek, de beleidsmakers en de wetenschappers – op zich allemaal sociale constructies en geen werkelijke categorieën, trouwens – is essentieel voor het voeren van een succesvol beleid.

En hoe doet Vlaanderen het?

Recent werd een evaluatie uitgevoerd van acht jaar beleid rond wetenschapscommunicatie door de Vlaamse overheid. Deze leerde ons dat voornamelijk de economische finaliteit de acties heeft bepaald. De continue roep naar meer instroom in technische en wetenschappelijke richtingen zorgde voor een beleid dat sterk focuste op het aanmoedigen van meisjes om te kiezen voor de bètawetenschappen. Daarnaast richtten een aantal acties zich op het verhogen van de kennis van de bevolking. Die vertrokken vanuit het idee dat de wetenschappelijke geletterdheid en intellectuele ontwikkeling van brede lagen

van de bevolking een na te streven doel is, als voorwaarde voor een democratische maatschappij (zie kaderstuk). Wat trouwens nog niet hetzelfde betekent als het actief nastreven van participatie.

Meer intense samenwerking van de overheid met de actoren en tussen de actoren onderling dringt zich op. Het delen van kennis, ervaring, visie en methodologie tussen de verschillende actoren, bijvoorbeeld het Instituut Samenleving en Technologie (zie kaderstukje), zijn concrete plannen van het departement EWI. De internationale verschuiving naar meer betrokkenheid van de maatschappij bij het beleid kan niet worden genegeerd. Wetenschappelijk onderzoek naar het effect en de rol van mediatisering kunnen helpen bij het bouwen aan een effectiever beleid. Anderzijds mag dit ook geen dode letter blijven; een indruk die we weleens krijgen wanneer we ronkende verklaringen op Europees en internationaal niveau lezen. De werkelijkheid is veel prozaïscher en de wetenschappelijke geletterdheid van grote delen van de bevolking soms verbazend laag, tenminste vanuit het standpunt van een wetenschapper of geïnteresseerde leek.

Het verhogen van interesse in wetenschappelijke en technische richtingen om de instroom te verhogen; het stimuleren van innovatie om onze welvaart veilig

te stellen; het verhogen van de democratische betrokkenheid van het publiek bij wetenschappelijke en technologische 'issues' die onze toekomst bepalen: stuk voor stuk zijn ze van groot belang voor Vlaanderen.

Over de verschuiving van het '*Public Understanding of Science*'-model naar het '*Public Engagement in Science*'-model zijn de wetenschapscommunicatoren het eens. Publieke betrokkenheid veronderstelt echter kennis. Daarom is structurele samenwerking met het beleidsdomein Onderwijs van het grootste belang. Anderzijds is het ook noodzakelijk de algemene wetenschappelijke geletterdheid, de *public understanding*, te blijven stimuleren. Immers, een minimaal begrip van een aantal basiswetenschappelijke principes en een zekere feitenkennis vormen een conditio sine qua non voor een democratisch publiek debat dat niet alleen EOS-lezers, amateurwetenschappers en milieuvanactivisten stimuleert. De verwetenschappelijking van de maatschappij kan niet zonder een vermaatschappelijking van de wetenschap.

¹ Science and technology in a mediatized and democratized Society, *Journal of Science Communication* 6(1), maart 2007, Pieter A. Maesele

Instituut Samenleving & Technologie

WIN

EEN UNIEKE REIS MET DE BEAGLE!

Zit je in de derde graad van het secundair onderwijs?

Maak dan een filmpje over hoe jouw wereld eruit zal zien in 3009 en misschien treed jij wel in de voetsporen van Darwin.

info: www.canvas.be/beaglewedstrijd

Wat IST?

Het Instituut voor Samenleving en Technologie (IST), het vroegere viWTA, doet – als onafhankelijk instituut verbonden aan het Vlaams Parlement – onderzoek naar de maatschappelijke aspecten van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen. Het bestudeert en analyseert, structureert en stimuleert het maatschappelijke debat, observeert wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen in binnen- en buitenland, verricht prospectief onderzoek, informeert doelgroepen en verleent advies aan het Vlaams Parlement.

Meer info op www.samenlevingentechnologie.be

Beagle, in het kielzog van Darwin

Een van de acties gericht op het verhogen van de wetenschappelijke geletterdheid is 'Beagle, in het kielzog van Darwin', dat kadert in het Darwinjaar. Dit crossmediale project is een samenwerking van de VPRO, Teleac, Canvas en tal van andere partners en kadert binnen het actieplan wetenschapscommunicatie van het departement EWI.

Het project draait rond een avontuurlijke expeditie met een hedendaagse driemaster, de Clipper Stad Amsterdam, langs het historische traject van de Beagle, het schip waarmee Charles Darwin in 1831-1836 rond de wereld voer. Op die reis legde hij de grondslag van zijn evolutietheorie. De gezichten van het project zijn bioloog-wetenschapsjournalist Dirk Draulans, en Sarah Darwin, achterachterkleindochter van. Het schip is tegelijk een varende studio en een labo. Wetenschappers, kunstenaars, schrijvers en anderen kunnen aan boord voor een bepaalde tijd bijdragen tot de centrale doelstelling van het project: een overzicht geven van de verwezenlijkingen van Charles Darwin, van de toestand van de wereld en de wetenschap.

Het project is onder meer te volgen in een 35-delige reeks op Canvas en biedt ook voor het onderwijs unieke mogelijkheden. Daarvoor werkt Canvas nauw samen met het tijdschrift Klasse en diverse onderwijskoepels. Ook Karrewiet, het infomagazine van Ketnet, besteedt aandacht aan het Beagle-project.

Meer info op www.canvas.be/beagle en www.beagle.VPRO.nl

Wetenschapscafé

Na het succes in Nederland duiken wetenschapscafés de laatste jaren ook op in Vlaanderen. Het idee is even simpel als doeltreffend: in een ontspannen setting – een café – wordt vanuit een wetenschappelijke invalshoek gediscussieerd over belangrijke, interessante of fascinerende onderwerpen. Een aantal wetenschappers geven een korte toelichting over het onderwerp, maar daarna is het aan het publiek om met vragen, opmerkingen en meningen de discussie op te bouwen. Een moderator zorgt ervoor dat niet te veel wordt afgeweken van het oorspronkelijke onderwerp.

Wereldwijd wordt wetenschap zo op een laagdrempelige en betamelijke manier voorgesteld aan een geïnteresseerd publiek, dat onmiddellijk in interactie kan treden met de wetenschappers zelf. In Vlaanderen lopen momenteel wetenschapscafés in Kortrijk, Gent, Antwerpen en Leuven.

Een overzicht vindt u op www.wetenschapscafe.be

Liselotte De Vos en Bart Dumolyn,
Afdeling Onderzoek

De Gazellesprong

Vlaanderen wil meer Gazellen. Maar ook Nederland wil er meer.

En waarschijnlijk elke andere Europese staat ook.

De Gazelle is, naast de Olifant en de Muis, een van de drie dieren die we aantreffen in het bedrijvenlandschap.

Er zijn de grote bedrijven, de Olifanten: ze zijn groot, ze blijven groot en groeien gestaag verder tegen een laag groeiritme. Daarnaast zijn er bedrijven die klein beginnen en klein blijven, de Muizen. Ze zijn te vergelijken met de frituur om de hoek. Je kunt er terecht voor een fantastisch pak frieten, maar de omzet van het bedrijf zal het komende jaar waarschijnlijk niet verdubbelen. Tot slot zijn er de bedrijven die klein beginnen en enorm snel veel groter worden: de Gazellen.

Gazellen gezocht

Wil een land of regio veel nieuwe banen aanbieden, dan heeft het deze snelgroeiende ondernemingen nodig. De term 'Gazelle' werd in deze context voor het eerst gebruikt door David Birch, een Amerikaanse onderzoeker verbonden aan het MIT (het Massachusetts Institute of Technology). Hij gebruikte de term om bedrijven aan te duiden die over een periode van vier opeenvolgende jaren een omzetgroei realiseren van 20 %, vertrekkende van een basisomzet van minstens \$ 100.000.

Belang voor de Vlaamse Economie

De aanwezigheid van Gazellen is in de Vlaamse economie van essentieel belang: deze relatief kleine groep ondernemingen is verantwoordelijk voor een substantieel aandeel in de creatie van werkgelegenheid en toegevoegde waarde.

Uit een Amerikaans onderzoek over een periode van vier jaar bleek dat de 4 % grootste groeiers in die periode verantwoordelijk waren voor ongeveer 70 % van de nieuwe banen bij bestaande bedrijven en voor ongeveer 60 % van alle nieuwe banen in de Amerikaanse economie. Gazellen in-

vesteren ook significant meer in innovatie en onderzoek en ontwikkeling dan de gemiddelde onderneming. Ook op dat vlak zijn ze belangrijk voor de Vlaamse economie.

Hoever springt een Vlaamse Gazelle?

Snelgroeiende ondernemingen creëren niet enkel veel werkgelegenheid. Ze worden ook met specifieke problemen geconfronteerd, eigen aan hun snelle groei. Er is dan ook nood aan een specifiek beleid, gericht op deze bedrijven.

Dit specifieke beleid heeft in de Vlaamse context de naam 'Gazellesprong' gekregen. De Gazellesprong omvat een geheel aan maatregelen, gericht op snelgroeiende bedrijven met als doel het overwinnen van de groeipijnen die met een sterke en snelle expansie gepaard gaan. Deze situeren zich vooral rond het aanwerven van geschikt personeel; het aanpassen van de management- en organisatiestructuren aan nieuwe omstandigheden ten gevolge van de groei; en het verkrijgen van voldoende kapitaal om hun groei te financieren. Om die horden te nemen, zal de Vlaamse overheid deze ondernemingen ondersteunen door hoogwaardige en intensieve begeleiding en coaching aan te bieden en door een flankerend beleid uit te zetten, specifiek gericht op de noden van groeigerichte ondernemingen.

Bovenstaande maatregelen, gecombineerd met vele andere, vormen de Vlaamse Gazellesprong. Die kan ervoor zorgen dat Vlaanderen een regio wordt met internationale groeiondernemingen, die werkgelegenheid en een innovatieve economische omgeving creëren.

Jan van Nispen,
Afdeling Ondernemen en Innoveren

Competitieve regio's via onderzoek en innovatie: op naar systeeminnovatie?

Bij de implementatie van de Lissabonstrategie zijn de rol en het gewicht van nationale, regionale en lokale verantwoordelijkheden niet altijd even duidelijk. Het beleid wordt zowel bottom-up als top-down gestuurd. Maar wat werkt het best om tot een optimale waardecreatie te komen? Een samenvatting van het design voor het innovatiebeleid op Europees vlak en de theoretische benaderingen aan de basis ervan.

Het EU-beleidskader voor innovatie wordt bepaald door de Commissie en de Raad. De EU beschikt voor het innovatiebeleid 2007-2013 over drie instrumenten, die sterk verschillen in omvang, wettelijke basis en steuntoekenningen. Ten eerste zijn er de structurele fondsen en de cohesiefondsen², ten tweede is er het 7de Kaderprogramma voor onderzoek³ en tot slot het kaderprogramma voor concurrentievermogen en innovatie (zie Tabel 1). De Commissie streeft naar meer integratie en synergieën tussen de instrumenten en programma's.

De volgende beleidscyclus is in volle voorbereiding. Hoe het post-2013-beleid zal ingevuld worden, is nog onduidelijk: streeft men bijvoorbeeld naar regionalisering van de kaderprogramma's? Of naar nationalise-

ring met thematische specialisatie van het cohesiebeleid?

Meer aandacht voor regionale en systemische aspecten

De belangrijkste economische groeitheorieën zijn de laatste decennia geëvolueerd van een lineaire naar een systemische benadering⁴.

In de lineaire benadering is het innovatieproces een opeenvolging van acties: van onderzoek tot uitvinding, naar verder toegepast onderzoek, tot het op de markt brengen van een nieuw product of proces. Volgens die benadering verloopt de interventielogica van de Commissie als volgt: 7KP ondersteunt het basisonderzoek, het

CIP biedt financiële en dienstenondersteuning, de structurele fondsen steunen de opleidingen en toegepaste technologieën.

Deze benadering beantwoordt echter niet meer aan de moderne rol van innovatie en nieuwe technologieën ter versterking van het concurrentievermogen. Innovatie en onderzoek moeten op geïntegreerde wijze aan bod komen. De systeembenadering gaat uit van een niet-lineair, interactief proces. Tussen de actoren, van wie de rol bepaald wordt door de socio-economische en institutionele context, zijn er links en *feedback loops*. In de praktijk kent het Europese innovatiebeleid een transitie: het systeemmodel begint te domineren met toenemende aandacht naar de territoriale – en dus ook regionale – dimensie. In het

Tabel 1: EU-instrumenten voor innovatie

EU innovatie-instrumenten 2007-2013	Fase	Budget 2007-2013
7 ^{de} Kaderprogramma voor Onderzoek (7KP)	Uitvinding en ontwikkeling	€ 50 miljard
Kaderprogramma voor Innovatie en concurrentievermogen (CIP)	Commercialisering	€ 3.6 miljard
Cohesiebeleid	Economische ontwikkeling	€ 347 miljard
- Cohesiefonds		€ 70 miljard
- Structurele Fondsen		€ 277 miljard

systeemmodel worden de programma-doelstellingen volgens een vraaggedreven logica beter op elkaar afgestemd (Figuur 1).

Het praktisch gevolg? De regionalisering, ondersteund door deze systeembenadering, kent een groei van beleidsinstrumenten. De verregaande stratificatie die dit met zich meebrengt, is in schril contrast met de integratie die als streefdoel is vooropgesteld. Een duidelijke omschrijving van de doelen van de beleidsinstrumenten is dan ook wenselijk.

Een dubbel perspectief

De transitie naar een systeembenadering betekent minder traditioneel onderzoeks- en industriebeleid en meer ruimte voor de regionale dimensie van innovatiebeleid: meer bottom-upbeleid. Dit wil niet zeggen dat het traditionele onderzoeksbeleid en de systeembenadering niet compatibel met elkaar zijn. Traditionele instrumenten dienen aangevuld te worden met nieuwe overheidsinterventies.

Hiertoe zijn er twee relevante theorieën. Enerzijds is er de neoklassieke theorie: economische veranderingen hebben beperkingen op het vlak van input en output als bron van economische groei. Deze markt-falingen vereisen overheidsinterventies. Anderzijds is er de evolutionaire theorie:

deze legt de nadruk op het trial-and-error leerproces, dat zich niet beperkt tot het optimaliseren van rationeel gedrag waarbij de resultaten afhangen van input. Economische verandering als leerproces vraagt meer publieke interventie. Nadruk ligt hier dus op de organisatie en acties van verschillende formele en informele leerprocessen⁶. Een combinatie van een neoklassieke klemtoon op de inputfactoren met een correcte niet-lineaire benadering van het innovatieproces, leidt tot een beleid met een evenwichtige overheidssteun voor basisonderzoek versus toegepast onderzoek.

Deze groeitheorieën suggereren twee perspectieven voor het regionale innovatiebeleid en het Europese cohesiebeleid. De neoklassieke theorie suggereert een top-downbeleid, terwijl de evolutionaire meer streeft naar een bottom-upbenadering. De uitdaging bestaat in een geïntegreerde bottom-up-top-downaanpak, zowel inhoudelijk als op managementvlak. Hierbij moeten verwachte procedurele resultaten, timing en interinstitutionele samenwerkingsvormen⁷ afgestemd worden om – zeker in crisistijd – zo realistisch en efficiënt mogelijk de innovatiecapaciteit te kunnen versterken.

*Hilde Vermeulen,
Afdeling Ondernemen en Innoveren*

Referenties:

- Competitive European Regions through research and innovation, different theoretical approaches to innovation policies, 2009, G. Seravalli, Università degli Studi di Parma
- Synergies between the EU 7th Research Framework Programme, the Competitiveness and Innovation Framework Programme and the Structural Funds, Policy Department Economic and Scientific Policy, European Parliament, May 2007

² Zie ook EWI-Review (2) 1: 26 – 28

³ Zie ook EWI-Review (2) 1: 30 – 33

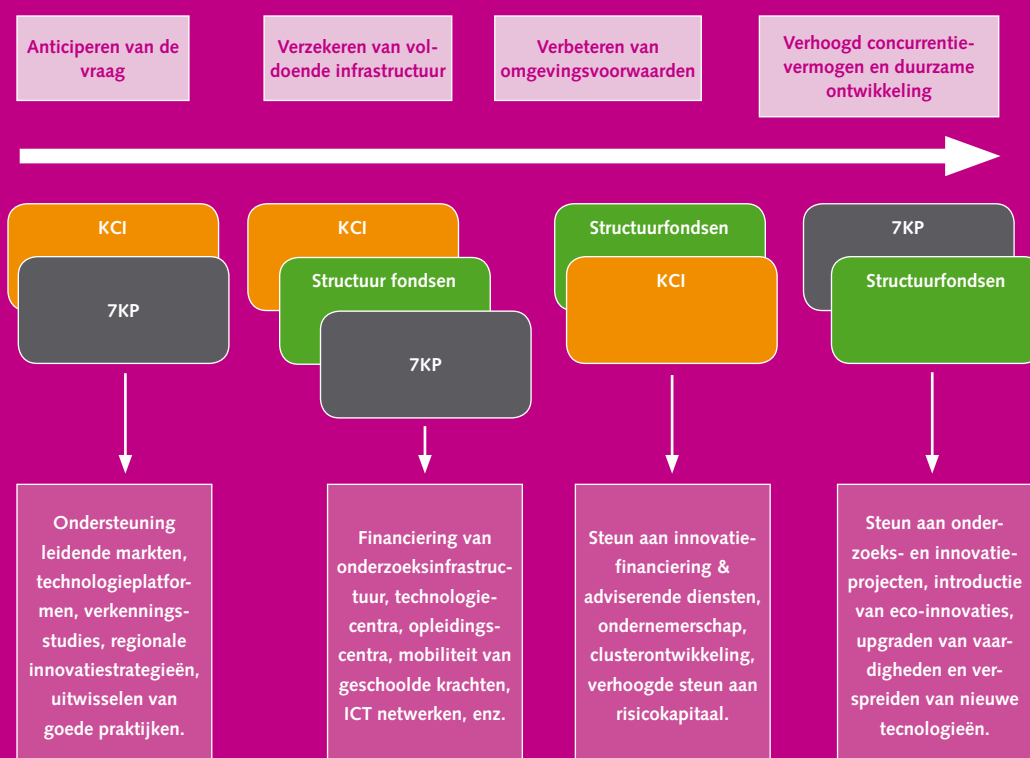
⁴ Zie ook EWI-Review (1) 1: 11 – 13

⁵ Synergies between the EU 7th Research Framework Programme, the Competitiveness and Innovation Framework Programme and the Structural Funds, Policy Department Economic and Scientific Policy, European Parliament, May 2007, p.8 (figuur overgenomen en vertaald)

⁶ Dit onderscheid stemt niet overeen met dat tussen de lineaire en systemische benaderingen die gericht zijn op de actoren en hun rol in de policy design. Voor uitgebreide taxonomie van de theorieën verwijzen we naar de paper van Seravalli.

⁷ Zo is in tegenstelling tot het CIP en 7KP het Cohesiefonds gebaseerd op het publiek-privaatsamenwerkingsprincipe waarin de Commissie, lidstaten en regionale autoriteiten gezamenlijk bijdragen.

Figuur 1: Synergieën tussen verschillende programma's en fondsen.⁵

Van een stoffig mijnverleden naar een schone toekomst

Eind 2006 verkocht de Limburgse Reconvertiemaatschappij (LRM) het oude mijnterrein van Waterschei aan het stadsbestuur van Genk. Dat wilde, als nieuwe eigenaar, een actieve rol spelen in de ontwikkeling van de site tot een hoogwaardig bedrijvenpark. Er zou ook een wetenschapspark worden uitgebouwd waar innovatief onderzoek wordt omgezet in economische activiteit en tewerkstelling, om zo de kennisintensieve economie te stimuleren. Van meet af aan werden zowel de Associatie Universiteit-Hogescholen Limburg als de Associatie K.U.Leuven bij de plannen betrokken.

Even kon men vrezen dat de plannen dode letter zouden blijven. Hoe vallen – zeker in tijden van crisis – hoogwaardige onderzoekscentra immers naar een leegstaand mijnterrein te lokken?

Door zelf de eerste steen te leggen! Het adagio 'put your money where your mouth is' indachtig, nam het stadsbestuur van Genk, samen met de universiteiten van Hasselt en Leuven, in het voorjaar van 2009 het initiatief om alvast 8 miljoen euro te investeren in de realisatie van de eerste fase van het **Wetenschapspark Waterschei**.

Restauratie van de voormalige mijngebouwen...

Die eerste fase omvat de restauratie van het hoofdgebouw van de mijn, waar een aantal centrale diensten zich kunnen vestigen. Ook de andere beschermde mijngebouwen zullen worden gerestaureerd. Daarnaast zoekt men naar kapitaal en promotoren om een gebouw van 5.000 m² neer te zetten. De bedoeling is om deze fase af te ronden en de eerste ontwikkelingscentra te huisvesten tegen 2011.

Het volledige wetenschapspark zal elf clusters van gebouwen tellen over een oppervlakte van 220.000 m², en moet 4.000 tot 6.000 jobs (waarvan de helft voor laaggeschoolden) opleveren. Rond het wetenschapspark komt een driemaal zo groot bedrijventerrein. In totaal zal de hele site op termijn goed zijn voor zo'n 20.000 banen.

... bestemd voor nieuwe ontwikkelingscentra en labo's

Het Wetenschapspark Waterschei richt zich op spin-offs van de universiteiten van Hasselt en Leuven, en op bedrijven die zich in de nabijheid van deze universiteiten willen vestigen. Het unieke aan dit wetenschapspark is dan ook de samenwerking tussen de K.U.Leuven, de Universiteit Hasselt en de Katholieke Hogeschool Limburg (die deel uitmaakt van de Associatie K.U.Leuven). Er komen geen productiebedrijven, kantoorgebouwen of opslagplaatsen op het wetenschapspark, maar wel ontwikkelingscentra en labo's. De sectoren waarvoor het park wordt uitgebouwd zijn *Schone Technologie en Nieuwe Materialen*. Geïnteresseerde bedrijven actief in de levenswetenschappen of ICT kunnen hun ontwikkelingscentra of labo's vestigen op het nabijgelegen wetenschapspark in Diepenbeek. Op die manier wordt lokaal een multidisciplinaire hoogtechnologische 'valley' uitgebouwd, wat aan (hooggeschoolde) Limburgers meteen meer kansen biedt om in eigen regio aan de slag te gaan.

Een technologische driehoeksverhouding

Het Wetenschapspark Waterschei biedt ook een unieke opportuniteit voor de concrete

invulling en uitbreiding van de technologie-driehoek Eindhoven-Leuven-Aken (ELAt)⁸. Dit transnationale initiatief wil het economisch klimaat in de regio optimaliseren en deze op korte tot middellange termijn laten uitgroeien tot een internationaal erkende toptechnologische regio. Aan de basis ligt een innovatiestrategie, die kennisinstellingen, bedrijven en – nationale, regionale en lokale – overheidsinstanties gezamenlijk ontwikkelden. Centraal staat het bundelen en verbinden van kennis in terreinen waarin de regio sterk staat: micro- en nano-elektronica, (digitale) signaalverwerking, embedded systemen, mechatronica en medische technologie. Ook wordt er aandacht besteed aan het ondersteunen van hoogtechnologisch ondernemerschap en het beter toegankelijk maken van (risico) kapitaal voor kleine en middelgrote technologiebedrijven.

Samen met de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)⁹ vatte de K.U.Leuven het plan op om op het Wetenschapspark Waterschei een onderzoeks- en incubatiecentrum op te richten rond *groene en duurzame energietechnologie*. Binnen de context van de ELAt, kan de technologie-driehoek hierdoor zowel thematisch als geografisch worden uitgebreid en ontsloten. Eindhoven en Leuven kunnen immers beter met elkaar worden verbonden via Waterschei (en de infrastructuuruitbouw die gepaard gaat met het beoogde wetenschaps- en bedrijvenpark) dan momenteel het geval is.

Even geen Vlaamse bescheidenheid

En deze grensoverschrijdende ambities reiken al meteen een stuk verder. VITO diende, samen met de ELAt-partners, een voorstel in om een 'co-location centre' te vestigen in een – nog op te richten – Knowledge and Innovation Community (KIC) rond duurzame energie. Deze KIC's vormen een instrument dat het European Institute of Innovation and Technology (EIT)¹⁰ recent initieerde. Het EIT wil een sleutelspeler zijn op het vlak van duurzame groei en competitiviteit in Europa; het wil wereldleidende innovatie stimuleren met een positieve impact op de Europese economie en maatschappij.

De KIC's die deze missie moeten waarmaken, zijn thematische innovatieclusters die de gehele innovatieketen omvatten: van onderwijs over onderzoek tot ondernemen. Binnen KIC's worden mensen uit verschillende landen en lagen van de innovatieketen fysiek samengebracht in 'co-location centres'. Zo kan de samenwerking en kruisbestuiving tussen verschillende landen en culturen en tussen onderwijs, onderzoek en industrie worden geoptimaliseerd. De KIC's beogen hoogtechnologische partnerships, innovatie, marktcreatie en

ondernemerschap. Een KIC heeft per definitie de ambitie om wereldleider te worden binnen het eigen domein, en om een sterke economische en maatschappelijke impact te hebben op (middel)lange termijn.

In het najaar van 2009 werd door het EIT een eerste oproep voor KIC-voorstellen georganiseerd. De specifieke thema's die in het kader van deze oproep aan bod kwamen, waren leefmilieu en klimaatverandering, duurzame energie en de toekomstige informatie- en communicatiemaatschappij (ICT).

Wereldambities voor duurzame energie

Een van de voorstellen die rond duurzame energie werden ingediend is InnoEnergy. Dat wil een trekkersrol spelen in de realisatie van het 'SET-plan' van de Europese Commissie, het strategische plan voor energietechnologie. Deze KIC zal bestaan uit een centrale holdingentiteit (met het juridisch statuut van een Europese vennootschap) en zes regionale co-location centres (met hun specifieke doelstellingen en thematische afbakening), die als afzonderlijke legale entiteiten zullen worden opgericht.

Een van de zes co-location centres waaruit InnoEnergy zal bestaan, is dat in de Benelux, dat gezamenlijk door Eindhoven en Leuven wordt gedragen. De thematische focus komt er te liggen op *intelligente energie-efficiënte gebouwen en steden*. De partners zijn (in eerste instantie): Eandis, Elia, IMEC, de K.U.Leuven en VITO in Vlaanderen/België, en ECN, Exendis, het Energy Delta Institute, NXP Semiconductors, Philips, de T.U.Eindhoven en TNO (de Nederlandse Organisatie voor Technologisch Onderzoek in Nederland).

Op 17 december werd InnoEnergy daadwerkelijk gehonoreerd. In het Benelux co-location centre komen twee fysieke locaties: een in Eindhoven (op de High Tech Campus) en een tweede op het Wetenschapspark Waterschei.

Voormalig Limburgs mijnterrein zal dus een belangrijk O&O-centrum op het vlak van duurzame energie in Europa huisvesten. Of hoe een oud Limburgs mijnterrein, gedegradeerd tot spooksite, plots een hightechinnovatiecentrum in Europa kan worden.

Erwin Dewallef,
Afdeling Strategie en Coördinatie

8 Zie <http://www.elat.org> en EWI-Review (2) 3: 23

9 Zie EWI-Review (2) 2: 23 – 25

10 Zie <http://eit.europa.eu>.

Het Europese herstelplan en de Vlaamse duit in het zakje

De economische crisis, die zich ontspon ten gevolge van de financiële crisis, leidde eind 2008 in ettelijke landen en regio's tot herstelplannen. De Vlaamse Regering raakte het midden november als eerste in België eens over een herstelplan.¹¹ In de eerste helft van december 2008 werd een akkoord bereikt over een Belgisch relanceplan. Net op tijd voor de Europese Raad van 11 en 12 december 2008, waarop de Europese staatshoofden en regeringsleiders een akkoord sloten over een Europees economisch herstelplan.

Het Europees economisch herstelplan voorziet in een budgettaire stimulus van 200 miljard euro of ongeveer 1,5% van het bbp van de Unie. De automatische stabilisatoren, zoals werkloosheidsuitkeringen, zouden goed zijn voor nog eens 3,5% van het bbp. Slechts een deel van de budgettaire stimulus wordt werkelijk op het niveau van de Europese Unie vrijgemaakt: 30 miljard euro. Die last werd ongeveer gelijk verdeeld tussen het EU-budget en de Europese Investeringsbank (EIB). Op conto van het EU-budget werd ruim zes miljard euro uit de structurele en sociale fondsen sneller overgemaakt aan de lidstaten, werden er 5 miljard euro ongebruikte middelen voorzien voor energie- en breedbandprojecten en werd ruim twee miljard euro gereserveerd voor publiek-private partnerschappen op het gebied van schone voertuigtechnologie (*green cars*) en duurzame bouw (*energy-efficient buildings en factories of the future*)¹². De EIB, van haar kant, richtte onder meer een *Clean Transport Facility* op voor investeringen in onderzoek naar schonevoertuigtechnologie en verhoogde gevoelig de middelen voor kmo's.

Lidstaten verdelen inspanningen

De overige 170 miljard euro van het Europees economisch herstelplan komt van

de lidstaten. De Europese ministers van Financiën en Begroting onderstreepten tijdens hun bijeenkomst van 2 december 2008 dat maatregelen in de lidstaten tijdig, tijdelijk en doelgericht moeten zijn.

Om de ruimte waarover lidstaten beschikken voor het ondersteunen van hun economie te vergroten, publiceerde de Commissie een *tijdelijke communautaire kaderregeling inzake staatssteun ter stimulering van de toegang tot financiering in de huidige financiële en economische crisis* waarin diverse richtsnoeren voor overheidssteun aan bedrijven werden versoepeld.¹³ De primaire doelstelling van deze kaderregeling is de kredietvoorziening aan bedrijven op peil houden, zonder evenwel bedrijven die reeds vóór de crisis in moeilijke papieren zaten, in leven te houden. De tijdelijke kaderregeling voorziet onder meer een verhoging van het plafond voor de *minimis-steun*¹⁴ van 200.000 naar 500.000 euro en een uitbreiding van de mogelijkheden voor garantiesteun.

De Belgische bijdrage

Het Belgische relanceplan is goed voor een budgettaire stimulus van 2 miljard euro in 2009 en 1,3 miljard euro in 2010. Het plan bleef niet van kritiek gespaard. Onder meer de denktank Itinera wees erop dat een meerderheid van de maatregelen niet

tijdelijk zijn. De vermindering van de sociale bijdragen en de verhoging van de uitkering voor tijdelijke werklozen zijn structurele maatregelen, aldus de denktank.¹⁵ Ook de Commissie is zich bewust van het feit dat de meeste maatregelen in de relanceplannen van de lidstaten wel tijdig en doelgericht zijn, maar niet altijd gemakkelijk terug te schroeven zijn.¹⁶

Het Vlaamse drieluik

Het Vlaamse relanceplan is goed voor ruim 900 miljoen euro, of een kleine 0,5% van het bbp. Het bevat drie luiken: een versterking van de kredietverlening aan bedrijven; een versterking van het activerend arbeidsmarktbeleid; en het versnellen en versterken van de publieke en private investeringen. In alle luiken zitten maatregelen die door het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie in de praktijk worden gebracht.

Een van de belangrijkste maatregelen is de versterking van de waarborgregeling onder het kredietluik. Deze werd onder meer gerealiseerd via een uitbreiding van het budget¹⁷. Ook de doelgroep van de regeling werd uitgebreid: naast kmo's kunnen nu ook grote bedrijven ervan genieten. Daarnaast maakte de Vlaamse Regering gebruik van de mogelijkheden voor een uitgebreide waarborgregeling, zoals voorzien

in de tijdelijke communautaire kaderregeling van de Commissie. Het maximum te waarborgen bedrag wordt verhoogd van 1,5 tot 3,75 miljoen euro. Zowel kmo's als grote bedrijven krijgen een korting op de marktconforme premie van respectievelijk 25 % en 15 %. De uitgebreide waarborgregeling geldt tot eind 2010. Halfweg 2009 bleek uit de stijging van de aanvragen dat de versterking van de waarborgregeling geen overbodige luxe was¹⁸.

In dit eerste luik van het Vlaamse herstelplan zit ook een versnelde tweede kapitaalronde voor ARKImedes¹⁹. De middelen hiervan zullen normaal gezien vanaf 1 januari 2010 beschikbaar zijn. Daarnaast zijn er de oprichting van een mezzaninefinancieringskanaal binnen de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen en een administratieve vereenvoudiging en financiële versterking van VINNOF.

Onder luik twee, de versterking van het activerend arbeidsmarktbeleid, vinden we de versnelde versterking van het preventieve bedrijfsbeleid²⁰, dat eind 2008 werd gerealiseerd.

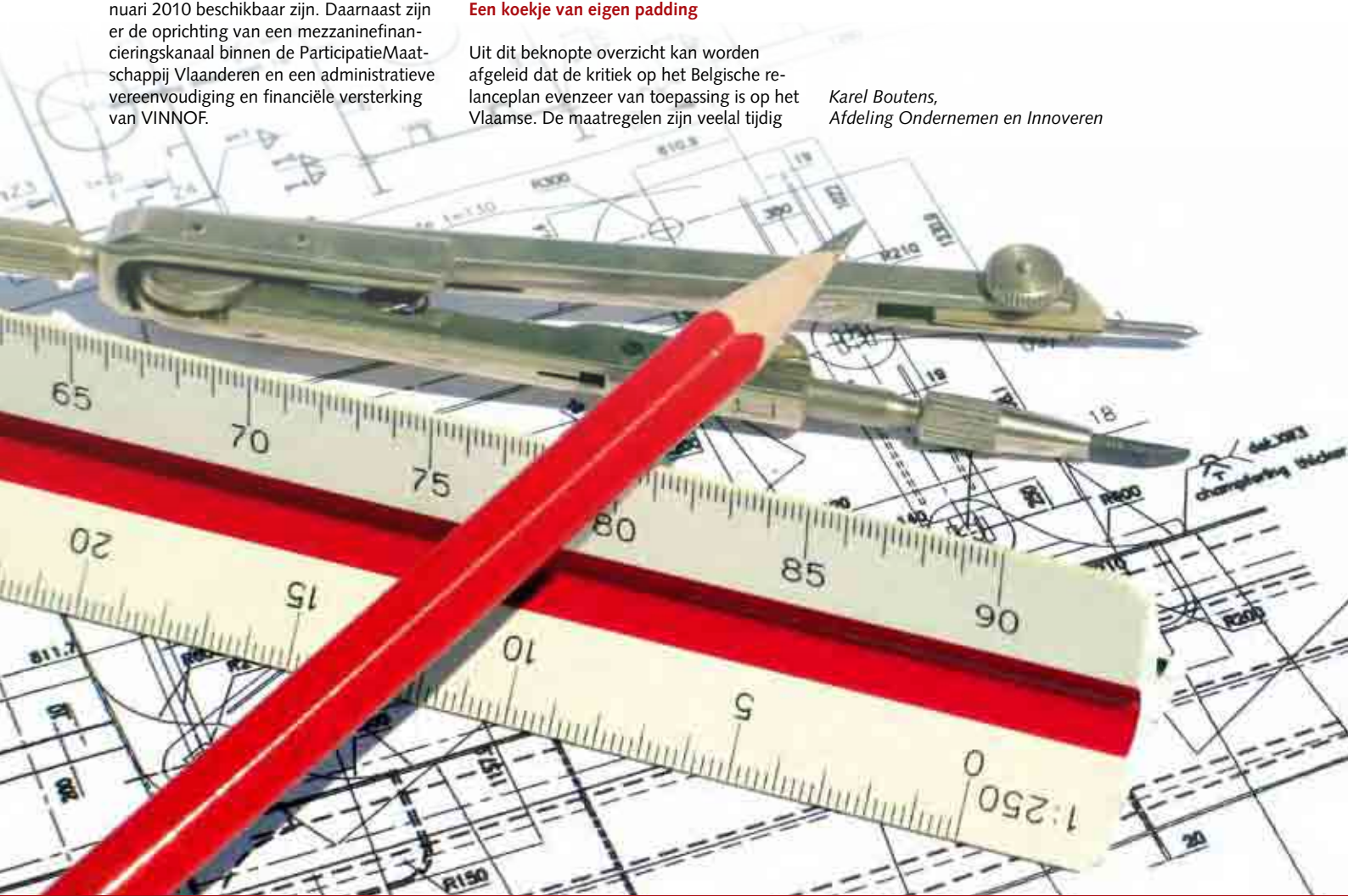
Onder het versnellen en versterken van de publieke en private investeringen past de kapitaalsparticipatie van de Vlaamse Regering in de bouw van een tweede cleanroom bij IMEC²¹. Ook de oprichting van het Kenniscentrum Innovatief Aanbesteden binnen het IWT en de uitvoering van een gelijknamig programma²² worden onder dit derde luik vermeld.

Een koekje van eigen padding

Uit dit beknopte overzicht kan worden afgeleid dat de kritiek op het Belgische relanceplan evenzeer van toepassing is op het Vlaamse. De maatregelen zijn veelal tijdig

en doelgericht, maar zeker niet altijd tijdelijk. De verschillende nationale en regionale regeringen in de EU willen natuurlijk elk een zo omvangrijk mogelijk herstelplan presenteren en laten daarbij niet na om maatregelen die ook een meer blijvend karakter hebben en reeds vroeger voorzien waren, in hun plannen op te nemen. Een voorbeeld hiervan in het Vlaamse herstelplan is het programma innovatief aanbesteden. 'Padding' heet iets in het Engels. Echt veel kritiek zal de Commissie hier vermoedelijk niet op geven. Want als er één instelling is die ervaring heeft met 'padding', dan is het de Commissie wel.

Karel Boutens,
Afdeling Ondernemen en Innoveren

11 Begin februari keurde de Vlaamse Regering ook een specifiek herstelplan voor de land- en tuinbouwsector goed. Het voorziet in de vervroegde betaling van premies en subsidies.

12 Meer informatie over de publiek-private partnerschappen in het kader van het Europees economisch herstelplan vindt u op http://ec.europa.eu/research/press/2009/pdf/ppp_brochure_en.pdf.

13 Publicatieblad C-16 van 22.01.2009, pp.1-9. Op 25 februari 2009 paste de Commissie het tijdelijke kader aan. De geconsolideerde versie verscheen in Publicatieblad C-83 van 07.04.2009, pp.1-15.

14 Dit is steun die geacht wordt verenigbaar te zijn met de EU-regels en daarom niet vooraf aan de Europese Commissie moet worden gemeld.

15 Samyn Steven, "Relance ja, verspillend nee", in: De Standaard, 7 januari 2009, p.4.

16 European Commission, DG Economic and Financial Affairs, "Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses", European Economy 7/2009, 25 september 2009, p.2.

17 Zie EWI-Review (3) 1: 67.

18 (anon.), "Stormloop op Vlaamse waarborgen. Dossiers verdrievoudigd. Bedragen verdubbeld", in: De Tijd, 17 juli 2009, p.1.

19 Zie EWI-Review (1) 1: 32-33.

20 Zie ook elders in dit nummer: p. 16.

21 Zie EWI-Review (1) 1: 20 - 23.

22 Zie EWI-Review (2) 2: 12.

Hoe een **BEDRIJF** zich kan **LATEN GELDEN**

Uiteraard pogen we allemaal om de klimaatverandering tegen te gaan. Minder autorijden, minder elektriciteit verbruiken, minder afval creëren: bewust of onbewust maken we ons nieuwe leefgevoontes eigen. Ook alle bedrijven – groot en klein – trachten stilaan hun energieverbruik te optimaliseren. Of, meer nog, ze komen op de proppen met nieuwigheden in hun aanbod, beter of zuiniger dan wat er vroeger was. Siemens kiest voor een grootschaligere aanpak. Als wereldspeler – goed voor meer dan 400.000 medewerkers en (in 2008) een omzet van 77 miljard euro – wil het zijn impact ten volle laten gelden.

160 jaar geleden richtte Werner von Siemens zich op de grote vragen van zijn tijd: hoe kunnen mensen van op afstand met elkaar communiceren? Hoe kunnen we sneller en comfortabeler reizen? Hoe kunnen we elektriciteit opwekken en verdelen? De man werd niet alleen de grondlegger van de moderne telecommunicatie. Hij had ook een grote impact op onze elektriciteitsvoorziening en op de ontwikkeling van het spoorverkeer. Het resultaat van zijn creativiteit groeide uit tot een multinational.

Zoektocht naar antwoorden

Doorheen de jaren blijft Siemens zoeken naar antwoorden op de grote uitdagingen van onze tijd. Het bedrijf is vandaag actief op zowat alle technologische fronten. De strategie is gericht op drie megatrends en de grote gevolgen daarvan: de klimaatverandering (die enorme uitdagingen inhoudt voor de industrie), de verstedelijking (die enorme uitdagingen inhoudt op het vlak van infrastructuur, mobiliteit, veiligheid en CO₂-uitstoot) en de vergrijzing (die enorme uitdagingen inhoudt op het vlak van betaalbare gezondheidszorg).

De onderneming bundelt haar activiteiten in drie 'sectoren': Industry, Energy en Healthcare. Een vierde activiteit – IT – loopt als een rode draad doorheen de andere. Slimme software is immers in alle activiteiten een basis voor vooruitgang. Elke sector spitst zich toe op toekomstgerichte oplossingen.

Gewist: de uitstoot van New York, Londen en Hongkong

Op het vlak van broeikasgassen – meer bepaald de CO₂-uitstoot – besliste Siemens een grootschalige inspanning te leveren en het resultaat ervan op te meten. De onderneming ontwikkelde een portfolio van technologische innovaties gericht op de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en tegen de vervuiling van water en lucht.

Zowat alle divisies in de drie sectoren – Industry, Energy en Healthcare – dragen bij tot dit 'milieuportfolio'. Vooral de gasturbines, de vernieuwingsoplossingen voor oude krachtcentrales, windturbines, energie-efficiënte oplossingen voor oude gebouwen, en milieuvriendelijke treinen zorgen voor grote reducties van de CO₂-uitstoot. De onderneming werkt trouwens voortdurend aan de uitbreiding van haar milieuportfolio. De inkomsten eruit en de vermindering van de CO₂-uitstoot worden gecontroleerd door PricewaterhouseCoopers, op basis van criteria bepaald door het 'Greenhouse Gas Protocol' van de World Business Council for Sustainable Development en het World Resource Institute. In 2008 bedroeg de gecumuleerde reductie van CO₂-uitstoot door Siemens-klanten – dankzij de producten en oplossingen uit het milieuportfolio die de voorbije jaren bij hen geïnstalleerd werden – 148 miljoen ton. Die hoeveelheid komt overeen met de jaarlijkse CO₂-emissie van New York, Londen en Hongkong. En in de komende jaren wil de onderneming de impact van haar milieuportefeuille verder laten groeien. De doelstelling? Een reductie van 275 miljoen ton CO₂-uitstoot tegen 2011.

Eigen dimensie in België-Luxemburg

In België en Luxemburg telt Siemens zo'n 2.600 medewerkers, in 2008 samen goed voor meer dan 1 miljard euro omzet. Hier focust men enerzijds op het leveren van diensten rond het ruime portfolio van het bedrijf. Anderzijds wordt ook werk gemaakt van specifieke milieucapaciteiten, die vanuit BeLux over de gehele wereld kunnen worden vermarkt: bijvoorbeeld inzake waterzuivering, gebouwen technologie, IT sustainable solutions, ...

Zo was Siemens België betrokken bij de ontwikkeling van de milieuvriendelijke 'Van Hool'-bus: de eerste hybride bus die in serieproductie wordt gemaakt. De hybride bus combineert een dieselmotor met een elektrische motor, en bespaart dus op brandstof, CO₂-uitstoot en lawaai. De Lijn

plaatste een bestelling voor 35 bussen. Ook enkele steden in Nederland en de Verenigde Staten toonden al interesse.

Een ander voorbeeld. Via het consortium T-Power bouwt de onderneming een flexibele krachtcentrale van 420 megawatt, die vanaf midden 2011 zal zorgen voor een derde van de energie nodig voor de energie-intensieve productieprocessen van een chemische fabriek; de resterende energie gaat naar het stroomnet. Door de lage uitstoot van koolstofdioxide zijn de gecombineerde warmte- en krachtcentrales die stroom opwekken uit fossiele brandstoffen momenteel het meest milieuvriendelijk. Met een rendement van 57 % wordt deze gascentrale een van de meest efficiënte krachtcentrales van Europa.

Ook via gebouwen technologie valt grote CO₂-winst te boeken. Voor energie-efficiëntere overheidsgebouwen werkt Fedesco met Siemens' energieboekhoudplatform. Fedesco is verantwoordelijk voor de realisatie en financiering van energiebesparende projecten in zo'n 1.800 gebouwen met uiteenlopende functies: administraties, gevangenissen, justitiepaleizen, musea, archieven. Voor de monitoring en verificatie van het energieverbruik maakt Fedesco gebruik van het 'Energy Monitoring and Controlling-pakket', dat op maat werd aangepast.

Uiteraard is hiermee niet gezegd dat enkel grote bedrijven zoals Siemens de wereld kunnen veranderen. De onderneming ondersteunt ook andere, kleinschaligere initiatieven die in dezelfde richting werken; de 'Belgische Milieu- en Energieprijs' bijvoorbeeld, die projecten belooft die het respect voor en de bescherming van het milieu bevorderen. En – laat dat geen twijfel lijden – we moeten ook met z'n allen onze duit in het zakje blijven doen...

Siemens

Gratis met uw bedrijf op gezondheidsonderzoek

Doet 'preventief bedrijfsbeleid' een belletje rinkelen? Het gaat om het nieuwe beleid van de Vlaamse overheid ter stimulering, ondersteuning en bevordering van financieel gezonde ondernemingen. Kmo's die van de crisis te lijden hebben, kunnen van de gelegenheid gebruikmaken om de eigen werking gratis te laten doorlichten, zodat ze er klaar voor zijn wanneer de economie weer aantrekt.

Het preventief bedrijfsbeleid bestaat uit vier stappen: het sensibiliseren van ondernemingen; het aanreiken van (hulpmid-delen voor) een diagnose; het aanbieden van een vervolgtraject, met de opmaak van een doorstartplan en de begeleiding bij de implementatie van dit plan. Het Vlaams Economisch Sociaal OverlegComité (VESOC) zette de krachtlijnen uit. Het bepaalde ook de prioritaire doelgroep voor dit beleid: bedrijven tot 100 werknemers.

4 stappen naar verandering

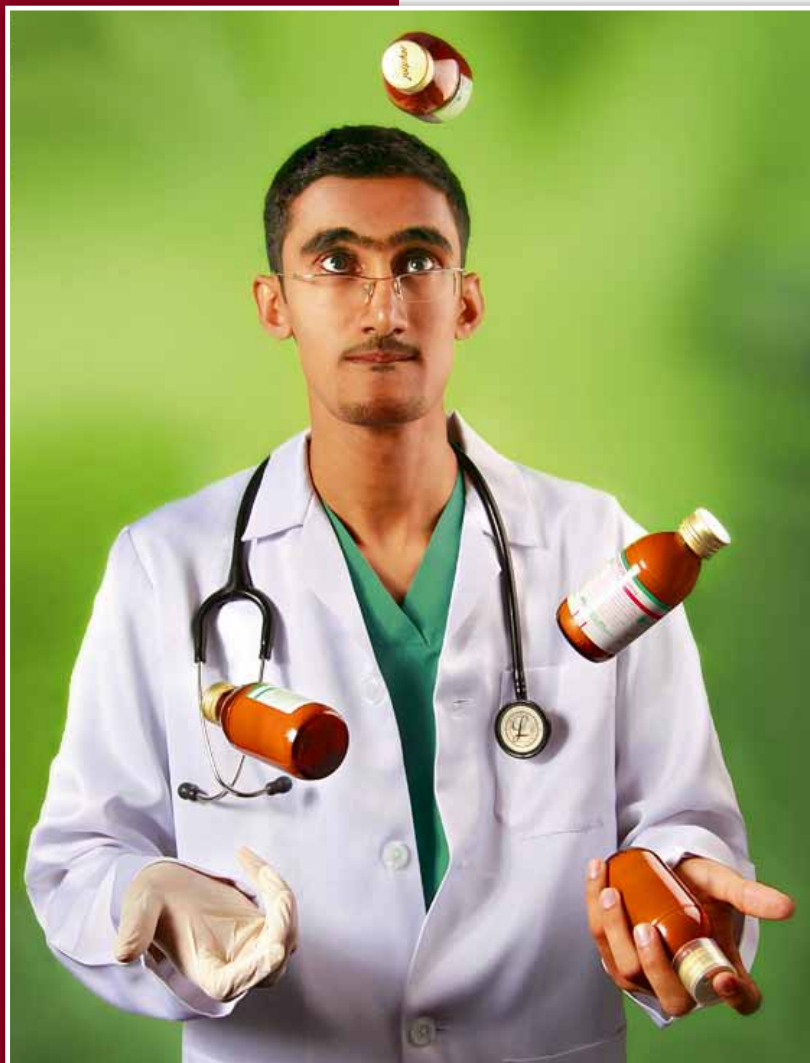
Het Agentschap Ondernemen²³ zette in het najaar 2009 sensibiliseringsacties – stap 1 – op touw. Hiermee verwees het onder meer naar de Europese zelftest 'Bescherm uw onderneming in slechte tijden'²⁴, gratis en anoniem in te vullen.

Aanvullend op deze zelftest kunnen de ondernemers, van wie het bedrijf tot de prioritaire doelgroep behoort, een meer uitgebreide diagnose laten uitvoeren. Deze stap 2 omvat vooreerst financiële diagnose, op basis waarvan de bedrijven een code wordt toegewezen. 'Groen' staat voor 'voldoende gezond'; bedrijven met code rood krijgen info over de mogelijkheden van de federale Wet op de Continuïteit van Ondernemingen. Bedrijven met code oranje kunnen gratis een wetenschappelijk onderbouwde²⁵ ondernemingsscan laten uitvoeren, in alle vertrouwelijkheid.

Op basis van de resultaten van de scan wordt eerstelijnsadvies geformuleerd. Dit kan een aantal prioritaire actiepunten of aanbeveling tot opmaak van een doorstartplan bevatten. De onderneming kan voor gespecialiseerd advies en/of de opmaak van het doorstartplan een beroep doen op een erkend dienstverlener. Hiervoor kan ze via de kmo-portefeuille²⁶ een tegemoetkoming ontvangen (stap 3). Daarnaast is er een EFRO²⁷-project voorzien voor tussenkomst bij de begeleiding van de implementatie van het plan; stap 4.

Voor ondernemingen met minder dan twintig werknemers heeft het Agentschap Ondernemen in samenwerking met de bedrijfsorganisaties vergelijkbare mogelijkheden voorzien. Voor bedrijven met meer dan 100 werknemers wordt de ondernemingsscan als instrument ter beschikking gesteld. Voor meer informatie en/of de aanvraag van een uitgebreide diagnose kan je terecht op de website van het Agentschap Ondernemen.

*Ilse Boeykens,
Afdeling Ondernemen en Innoveren
(in samenwerking met het Agentschap Ondernemen)*

²³ Zie ook elders in dit nummer: p. 18, en www.agentschapondernemen.be.

²⁴ http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/sme2chance/ewt/self_assessment.cfm?lg=nL.

²⁵ De ondernemingsscan is ontwikkeld door het Agentschap Ondernemen i.s.m. de Vlerick Leuven Gent Management School.

²⁶ Zie EWI-Review (3) 1: 5.

²⁷ Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling – zie ook EWI-Review (2) 1: 28.

Bdrfsondrzkr (knp) zkt acad prtnr (knp, mg jng zn) om knns te dln

Het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken keurde op 15 juni 2009 de regeling Kenniswerkers goed. Bedrijven met een acute omzetsdaling kunnen subsidies krijgen voor de detachering van (een deel van) hun onderzoekers naar een kennisinstelling.

De economische realiteit bij onze noorderburen was in de eerste helft van 2009 allesbehalve rooskleurig: het bbp kromp in het eerste en tweede kwartaal respectievelijk met 4,5 en 5,1 % in vergelijking met dezelfde periode in 2008²⁸. In dit bewolkte economisch kader werd de regeling Kenniswerkers goedgekeurd. De doelgroep? Bedrijven die onderzoekers tewerkstellen en die sinds 1 september 2008 te kampen hadden met een omzetsdaling of deze in de nabije toekomst verwachtten. Zij konden een subsidieaanvraag indienen voor een tijdelijke (maximum anderhalf jaar), doch volledige detachering van hun onderzoekers naar een kennisinstelling. De subsidie dekte een deel van de loonkosten. De kennisinstelling ontving op haar beurt subsidies voor de ontvangst en begeleiding.

Meer dan een economische steunmaatregel

Het hoofddoel van deze maatregel lag voor de hand: vermijden dat bedrijfson-

derzoekers de tol van de crisis betalen met hun ontslag. De onderzoekers mochten echter niet ingezet worden op eender welk project. Het onderzoek, fundamenteel of industrieel, moest binnen een van de maatschappelijke innovatiethema's²⁹ passen en zo de Nederlandse kennispositie versterken. Bovendien wou de overheid ook de problematiek van de zogenaamde 'lost generation'³⁰-onderzoekers aanpakken. De maatregel voorzag daarom in loonkostsubsidies voor instellingen die bij het detacheringproject jonge onderzoekers betrokken. Op die manier zou niet alleen de kennistransfer tussen ondernemingen en kennisinstellingen een boost krijgen, maar ook die tussen jonge en ervaren onderzoekers.³¹

'k Vraag het aan

De minister van Economische Zaken rangschikte en beoordeelde de aanvragen – in overleg met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – volgens de mate

waarin ze voldeden aan de drie doelstellingen: ontslagbescherming, maatschappelijk belang en kennistransfer. Verder moest uit de aanvraag blijken hoe de intellectuele eigendomsrechten³² geregeld werden en hoe de projectplanning (locatie, weekplanning, e.d.) er zou uitzien.

Eerste oproep: een succesverhaal dat wordt vervolgd

De eerste tender werd afgesloten op 10 juli 2009 en bleek een succes: subsidies voor een bedrag van 135 miljoen euro werden toegekend, goed voor een bereik van maar liefst 1.472 onderzoekers. Bij een tweede tender in september werd nog eens 45 miljoen euro verdeeld. Eind 2010 zal blijken of de drie doelstellingen die de Nederlandse overheid voor ogen had, ook effectief zijn behaald.

*Eva Van Buggenhout,
Afdeling Onderzoek*

28 Centraal Bureau van de Statistiek 13/08/2009.

29 O.a. biobaseerde economie, energie, life sciences... Voor de volledige lijst: www.senternovem.nl/kenniswerkers.

30 Jonge, hoogopgeleide onderzoekers vinden geen werk in onderzoek en stromen uit naar elders.

31 De verdeling van de totale subsidies is als volgt: maximaal 20 % voor de kennisinstelling (15 % voor ontvangst en begeleiding en 5 % voor de tewerkstelling van jonge onderzoekers) en minimaal 80 % voor het bedrijf (voornamelijk loonkosten).

32 De intellectuele eigendom die voortvloeit uit de activiteiten van de gedetacheerde onderzoek(st)er komt in principe toe aan de gastinstelling.

Het Agentschap Ondernemen

Sinds begin 2009 kunnen ondernemers terecht bij het 'Agentschap Ondernemen'. Deze krachtenbundeling tussen het Agentschap Economie en het Vlaams Agentschap Ondernemen is onderdeel van het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI). Het agentschap wil de drijvende kracht zijn achter meer en beter ondernemerschap in Vlaanderen.

Agentschap
Ondernemen

Ondernemen staat centraal in zowel het regeerakkoord als in 'Vlaanderen in Actie'. Er moet dan ook voldoende aandacht zijn voor ondernemen, innoveren en internationaliseren.

Voor wat betreft innoveren zit de expertise van de Vlaamse overheid gebundeld bij het IWT; voor internationaliseren bij Flanders Investment and Trade³³. Op het vlak van ondernemen en het stimuleren van ondernemerschap waren er tot 2009 twee Vlaamse agentschappen actief: het Agentschap Economie³⁴ en het Vlaams Agentschap Ondernemen³⁵. Om ook op dit vlak efficiënter, effectiever en klantvriendelijker te werken, besliste de Vlaamse Regering om deze vanaf januari 2009 te integreren in één Agentschap Ondernemen.

Stimulerende regisseur

Het Agentschap Ondernemen wil het ondernemerschap aanmoedigen en bijdragen tot de ontwikkeling ervan. Daarbij wil het ondernemingen in hun concurrentiepositie ondersteunen en bijdragen tot de opbouw van stimulerende omgevingsfactoren voor het ondernemen. Uiteraard speelt het agentschap ook actief in op de beleidsaccenten die de Vlaamse Regering legt, zoals de vergroening van de Vlaamse economie. Het stimuleert bedrijven aan de hand van steunmaatregelen, informatie en advies om 'groener' te ondernemen.

Om te komen tot meer en beter ondernemerschap treedt het Agentschap Ondernemen in de eerste plaats op als regisseur. Het ondersteunt en stimuleert andere actoren – bedrijfsorganisaties, steden en gemeenten,... – om een bedrijfsvriendelijk beleid te voeren en projecten op te zetten die het ondernemerschap ten goede komen.

Complementaire speler

Daarnaast treedt het Agentschap Ondernemen op als actor en staat het – complementair met de verschillende bedrijfsorganisaties – ondernemingen actief bij met informatie en advies. De kerntaken: het sensibiliseren, het informeren en adviseren van ondernemers omtrent de verschillende aspecten van (duurzaam) ondernemerschap, in het bijzonder door de promotie van ondersteunend overheidsinstrumentarium; het stimuleren van ondernemerschap in Vlaanderen aan de hand van subsidies; het uitvoeren van beleidsopdrachten.

Informeren, adviseren en sensibiliseren

Het multidisciplinair team van medewerkers van het agentschap biedt informatie en advies aan ondernemingen om de beste overheidssteuning mee te helpen bepalen rond vijf thema's:

- **Strategie en ontwikkeling: van start tot overname**

Over bedrijfseconomische aspecten die het vernieuwings- en groeipotentieel van een onderneming versterken; over het belang en het opstellen van een ondernemingsplan; over de haalbaarheid van bepaalde activiteiten.

- **Financiering: middelen en instrumenten**

Het helpen vinden van gepaste financiering; vlotte toegang tot middelen en instrumenten.

- **Vestiging: locatie, uitbreiding en herlocalisatie**

Het agentschap creëert ook letterlijk ruimte om te ondernemen en ondersteunt actief de duurzame ontwikkeling van bedrijventerreinen. Ook worden ondernemers begeleid bij het zoeken naar een geschikte locatie voor hun onderneming, bij herlocalisatie en bij uitbreidingen.

- **Bedrijf en proces: duurzaamheid en efficiëntie**

Ondersteuning bij een efficiënte en duurzame organisatie van de interne structuur en processen: ICT, energie- en eco-efficiëntie, en investeringen in milieuvriendelijke projecten. Promotie van design als strategie voor vernieuwing; sensibilisering over het belang van intellectuele eigendomsrechten.

- **Regelgeving en vergunning: integrerend aanspreekpunt**

Het agentschap loodst bedrijven doorheen administratieve verplichtingen en vergunningsaanvragen; sensibiliseert omtrent normen en standaarden en het verkrijgen van attesten en erkenningen.

Subsidieportefeuille en beleidsopdrachten

Het agentschap beschikt over een subsidie-enveloppe van zo'n 300 miljoen euro om bedrijven en bedrijfsorganisaties te ondersteunen: de kmo-portefeuille, de ecologiepremie, de strategische opleidings- en investeringssteun en de steun voor hinder bij openbare werken. Ook de projectmatige ondersteuning wil het ondernemerschap stimuleren, via de oproep ondernemerschap, oproep peterschap en oproep brugprojecten economieonderwijs³⁶. Daarnaast wil het agentschap bijdragen tot de creatie van voldoende ruimte om te ondernemen via steun voor bedrijventerreinen³⁷ en bedrijfsgebouwen.

Een aantal specifieke beleidsopdrachten liggen in het verlengde van de kernopdrachten. Zo onder meer het voeren van een specifiek beleid gericht op bedrijven in moeilijkheden (preventief bedrijfsbeleid³⁸), het ondersteunen van de brownfieldcel, de uitbouw van een Uniek Loket in het kader

van de Europese Dienstenrichtlijn, specifieke trajecten voor (startende) ondernemers in de zelfstandige kinderopvang, en het ontwikkelen van de Gazellensprong³⁹ die snelgroeiende ondernemingen moet aanzetten tot internationalisering.

Verder kijken

Het agentschap is ook beheerder van het EFRO-programma⁴⁰ in Vlaanderen. Met dit programma stimuleert het de kennis-economie, ondernemerschap, ruimtelijke economische en stedelijke ontwikkeling. Hierbij wordt nauw samengewerkt met de provincies en de steden Antwerpen en Gent.

Ook grensoverschrijdende samenwerking op deze domeinen wordt ondersteund in verschillende INTERREG-programma's⁴¹. En als knooppunt binnen het Enterprise Europe Network bevordert het agentschap samen met het IWT het internationaal zakendoen.

In de toekomst⁴² blijft het Agentschap Ondernemen zijn dienstverlening aan ondernemers en bedrijven uitbouwen, in nauw overleg en samenwerking met bedrijfsorganisaties, lokale overheden en andere spelers die op hetzelfde terrein actief zijn.

Bernard De Potter,
Agentschap Ondernemen

Meer info op
www.agentschapondernemen.be

33 Zie EWI-Review (2) 2: 47

34 Zie EWI-Review (2) 2: 28

35 Zie EWI-Review (1) 1: 31

36 Zie EWI-Review (2) 2: 44 – 45

37 Zie EWI-Review (1) 2: 9

38 Zie ook elders in dit nummer: p. 16

39 Zie ook elders in dit nummer: p. 7

40 Zie EWI-Review (2) 1: 26 – 27

41 Zie EWI-Review (2) 3: 24 – 25

42 Dit artikel werd opgemaakt voor de finalisering van de beleidsnota economie 2009-2014 en werd nog niet afgestemd op de prioriteiten die hierin aan het Agentschap Ondernemen toegekend worden.

“Met z'n **allen** op de **Titanic**,
sommigen onder ons
in **eerste klasse**”

Interview met Jean-Claude Burgelman

Jean-Claude Burgelman kwam in 1999 in dienst bij de Europese Commissie als gastwetenschapper in het Joint Research Centre (het Institute of Prospective Technological Studies - IPTS). Hij werd er hoofd van de ICT-eenheid in 2005. In januari 2008 werd hij lid van het Bureau van Europese beleidsadviseurs, als adviseur voor het innovatiebeleid. Sinds eind vorig jaar is hij adviseur voor het ERA-bestuur bij DG Onderzoek, belast met de oprichting van de Europese Onderzoeksruimte. Kortom, de meest geschikte man om te bevragen over zijn persoonlijke standpunten en ideeën rond de rol van innovatie en wetenschap in Europa, en over onze acute nood aan rationaliteit en creativiteit. De vertolkte opinies en standpunten behelzen enkel Jean-Claude Burgelman en gelden in geen geval als een officiële communicatie van de Europese Commissie.

Onlangs stelde Janez Potocnik (Europees Commissaris voor wetenschapsbeleid in de Commissie Barroso I) een strategische visie voor, genaamd 'de nieuwe renaissance'. Kunt u schetsen hoe zo'n visie ontwikkeld wordt? En wat moeten we ons voorstellen bij 'nieuwe renaissance'?

“Het toegepaste mechanisme bij deze visievorming is vrij eenvoudig. In dit geval ging het over de problematiek van de Europese onderzoeksruimte of European Research Area (ERA): het onderzoeks- en weten-

schapsbeleid op Europees niveau. Om een strategie te ontwikkelen voor de ERA, werd in 2008 de 'European Research Area Board' (ERAB) opgericht. Men brengt in de groep kennis samen door een beroep te doen op een inhoudelijk representatief aantal 'high level experts' – 22 in dit geval – uit het brede veld van wetenschapsbeleid, afkomstig uit de industrie, de overheid, en de academische wereld. Deze mensen hebben een uitgebreide ervaring in het veld maar zijn ook creatief genoeg om los van hun

eigen context mee te denken op Europees niveau. Na intensieve discussies en vergaderingen komt men tot een synthese. Die hebben we de 'New Renaissance' gedoopt: het streven naar een duurzaam groeimodel dankzij wetenschap en technologie.”

Mist Europa de afspraak met de geschiedenis?

Hoe is deze visie tot stand gekomen?

“Bij aanvang lag de focus van de ERAB vooral op de impact van globalisering op

de wetenschap. Excellentie betekent niet langer excellent zijn t.o.v. de buurlanden, maar ook t.o.v. China, Taiwan of Brazilië. Een tweede belangrijk element is de digitalisering van het onderzoek: men maakt meer en meer gebruik van digitale netwerken en simulaties. Deze twee elementen samen maken dat er in de toekomst veel méér wetenschap zal uitgeoefend worden. Door de globalisering worden immers steeds meer mensen betrokken als onderzoeker, terwijl ze door de digitalisering veel sneller kunnen werken en meer kunnen produceren. De vraag die we ons stelden was: "hoe moet Europa hierin een rol van betekenis blijven spelen en hoe kunnen we in de toekomst nog excellent zijn?" Tijdens onze werkzaamheden is de crisis volop losgebarsten. De groep kwam tot het besef dat niet alleen de wetenschap onderhevig is aan verandering, maar dat gans de wereld op een scharnierpunt staat. We kunnen op deze manier niet verder groeien. Om, onder andere, de ecologische en demografische "mega" uitdagingen aan te gaan – mega omwille van de schaal, de samenhang en de multi-disciplinariteit ervan – hebben we wetenschap en technologie nodig. En bijgevolg meer rationaliteit en creativiteit – de essentie van wetenschap. Op basis van die analyse werd het strategisch rapport 'ERA 2030' uitgewerkt in zes beleidspijlers. Dit rapport pleit voor een op de wereld georiënteerde open Europese onderzoeksruimte, waar onderzoekers en ideeën vrij kunnen circuleren. Mét een permanente interactie tussen wetenschap en maatschappij omdat naast excellentie ook de maatschappelijke noden aandacht vragen. Bovendien dient men via open innovatie de samenwerking tussen de publieke en private actoren te stimuleren. De 'New Renaissance' is dus niet alleen een pleidooi voor een nieuwe manier van groei en samenleven, maar ook een oproep voor een nieuwe manier van werken met wetenschap en technologie als instrumenten om de uitdagingen aan te gaan. Reageren we tijdig, dan zullen ze ons helpen om uit de crisis te geraken. Daarbij rekenen we op nieuwe groeisectoren, zoals groene technologie of technologie voor de gezondheidszorg."

Proactief behang en bellende handpalmen

Met de nieuwe groeisectoren komen we onvermijdelijk terecht bij het begrip 'Ambient Intelligence'?

"In een vorig leven was ik onderzoeker in ICT. Met de toenmalige IST Advisory Group (ISTAG) van DG INFO werkten we met het IPTS mee aan een toekomstvisie voor de informatiemaatschappij. Deze oefening gaf aanleiding tot het begrip 'Ambient Intelligence' (Aml), een visie die gelanceerd werd op het einde van de vorige eeuw, vlak voor de internetbubbel barstte. Ambient Intelligence gaat over ICT die

onzichtbaar is ingebed in onze omgeving en die proactief – dus niet enkel op instructie – dienstbare taken kan uitvoeren. Dat was eind de jaren '90 visionair. De Aml-visie stelde dat we tegen 2015 zouden evolueren naar een intelligente omgeving. Een voorbeeld was 'smart dust': intelligente stofdeeltjes, die werken als een soort netwerk zodat men a.h.w. intelligent behangpapier en tapijt kan ontwikkelen. Zodat u – bij het betreden van een ruimte – wordt welkom geheten door een slimme omgeving: 'goedemorgen, goed om u te zien', of 'vandaag moet u deze taken afwerken', of 'uw koffie/lunch is besteld'."

"De taak van de overheid bestaat erin om de juiste randvoorwaarden te creëren: de omgeving, de voorwaarden, de mobiliteit enz."

Werden er concrete toepassingen in die geest uitgewerkt?

"Zoals Aml destijds werd voorspeld, is het niet gerealiseerd. Maar onder meer met de komst van Web2.0, werd wel heel wat mogelijk. 'Location based services', bijvoorbeeld: u komt aan in een stad en uw smartphone vertelt u 'dat een concert van uw favoriete band plaatsvindt en er nog tickets zijn'. Dergelijk scenario is nog niet standaard, maar het is wel al mogelijk. Ik denk ook aan de demo van Pattie Maes, een Brusselse onderzoekster bij het Massachusetts Institute of Technology (MIT), over de mogelijkheden van de 'sixth sense'⁴³. Met infrarood wordt bijvoorbeeld een klavier van een telefoontoestel in de handpalm geprojecteerd, waarmee men effectief iemand kan bellen. Volgens Maes kan dit alles vrij gemakkelijk snel operationeel en betaalbaar gemaakt worden.

De technologische voorspellingen over Ambient Intelligence van tien jaar geleden werden dus in zekere mate gerealiseerd, zij het via andere wegen. Het simpele idee van Amazon.com, waarbij men door het kopen van een boek onmiddellijk gecorreleerd wordt met wat 100 anderen erover

denken, viel toen onder de noemer "sociale ICT". Op andere domeinen is er natuurlijk nog een hele weg te gaan. 'Smart dust' is er niet gekomen. Maar onze netwerken en de voortschrijdende miniaturisering ervan maken de Aml-visie verre van onmogelijk. De computer zoals wij die vandaag kennen, zal verdwijnen ten voordele van een smartphonegebaseerde versie (met infraroodprojectie van het klavier bijvoorbeeld). Nog verdere miniaturisering, nog meer performante netwerken, nog meer diensten, nog meer smart applicaties: het zit er allemaal aan te komen."

Nauwelijks nog eilanden zonder ICT

Zijn er ook nadelen aan dergelijke technologieën?

"Ik ga ervan uit dat wat technologisch mogelijk is, hoogstwaarschijnlijk ook zal gerealiseerd worden. De geschiedenis kent weinig voorbeelden van innovaties die men niet ondernam omdat ze op voorhand moreel verwerpelijk werden geacht. Ook al omdat de morele implicaties van een "jong" technologisch traject niet altijd in te schatten zijn.

De grote uitdaging zit dus niet zozeer in wat technologisch kan, maar wel in het bepalen wat we technologisch willen bereiken. Vanuit technologisch standpunt is "big brother", bijvoorbeeld, een reële mogelijkheid: er bestaan al heel wat digitale sporen van menselijk gedrag en die kan men perfect bundelen. De vraag is hoever we daarin willen gaan. Een simpel ja of nee volstaat daarbij niet als antwoord. In bepaalde gevallen willen we als maatschappij over uitgebreide toepassingen beschikken – bijvoorbeeld om terroristen te vatten.

Bekeken vanuit de "smalle" ICT-hoek, lijkt het belangrijkste beleidsprobleem mij dan ook de invulling van het begrip privacy te zijn: tot waar gaat mijn digitale identiteit en wie controleert het gebruik ervan? Een debat dat volgens mij te weinig gevoerd wordt.

Bij de convergentie van biowetenschappen, ICT en cognitieve wetenschappen komt men op een hoger niveau. Stel dat we een biologisch of genetisch paspoort hebben in ons horloge, dat door een simpele druk kan geactiveerd worden. Bij een ongeluk zou ieder van ons het op prijs stellen dat hulpverleners snel beschikken over belangrijke gegevens zoals bloedgroep, medische geschiedenis, enz. Of misschien kan op afstand de eerste hulp verstrekt worden dankzij de chips die in ons lichaam ingeplant zitten? Voorbeelden te over van wat nu (of heel gauw) legio is en waar zowel voor- als nadelen aan zijn. Maar het belangrijkste punt is natuurlijk dat niemand aan deze evolutie kan ontsnappen. Er zijn nauwelijks nog plaatsen waar er geen ICT is. In de wereld waarin wij ons bewegen, worden onze telefoon, onze

computer, ons kijkgedrag, onze boodschappen enz. allemaal wel ergens geregistreerd. Of we het nu graag hebben of niet."

Slow ICT, voor een betere levenskwaliteit

In een ander artikel breekt u een lans voor slow ICT. Wat bedoelt u daarmee?

"Slow ICT is een andere manier om 'Ambient Intelligence' in te vullen. Het denken over informatietechnologieën valt vaak onder het paradigma dat ik met de metafoor 'fast food' heb omschreven: hoe kunnen we onze activiteiten sneller, beter en efficiënter uitvoeren? De globale uitdagingen vereisen dat we de zaken anders aanpakken. En het verleden heeft aangetoond dat ICT om alleen maar efficiënter, beter en sneller te werken tot heel wat mislukkingen leidt. Vandaar een pleidooi om het pad naar 'fast food' te verlaten. ICT moet de kwaliteit van het leven verbeteren. Het gaat om slow food, slow growth en ... slow ICT."

Is niet net de globalisering, gestimuleerd door ICT, verantwoordelijk voor het almaar-sneller-verhaal?

"Er is een verschil tussen de drijfveren – zoals de globalisering – en het effect ervan. Het effect is het 'fast food'-gedrag, waarbij we in de logica blijven van hyperconsumeren, hypergroei en hyperefficiëntie. Nemen we ICT voor gezondheid als voorbeeld. In een hyperefficiënte benadering voorzien we patiënten van allerlei sensoren waarmee ze permanent in de gaten worden gehouden. Zodra er een probleem is, volgt automatisch een actie van een machine. Een 'slow food'-benadering gaat uit van de duurzaamheid én de kwaliteit van het

leven. De technologie blijft dezelfde, maar de monitorfuncties worden thuis geïnstalleerd opdat mensen langer zelfstandig kunnen wonen. De manier waarop men de technologie toepast, zorgt dus voor een ander effect of een andere benadering. Ik beseef ook wel dat het niet eenvoudig is. We moeten niet alleen aantonen dat de oude recepten niet meer voldoen, maar ook nieuwe succesvolle recepten voorzien. In wezen is het echter simpel. We evolueren naar een planeet met 9 miljard mensen.

"We pleiten niet voor een anti-groeimodel, maar wel voor een ander groeimodel."

We kunnen niet voor elk individu twee auto's produceren enkel om werkgelegenheid te garanderen. We moeten naar een duurzaam groeimodel. Door goed na te denken over wat we met de technologie kunnen doen, is er heel wat meer mogelijk dan wat vandaag bestaat. En dan komen we eigenlijk terug bij de 'nieuwe renaissance'. De uitdagingen zijn er. We zullen er niet uitkomen door gewoon verder te doen; de problemen zullen zich niet vanzelf

oplossen. De CO₂-uitstoot, de klimaatverandering, de uitputting van de natuurlijke bronnen, de demografie, ... al die problemen zijn voor iedereen gelijk. We zitten allemaal op de Titanic van de "mega" uitdagingen, hoewel sommigen van ons in eerste klasse reizen."

Alles kan anders

Tijdens de renaissance beperkte de laag van verlichte geesten zich tot de elite. Is het draagvlak vandaag voldoende groot om de ERA daadwerkelijk te laten bloeien?

"Om in de metafoor van 'fast' versus 'slow food' te blijven: het is geen kwestie van niet te eten of enkel nog vegetarisch te eten; de voeding blijft even lekker. Maar de producten worden anders geproduceerd, met respect voor de omgeving waaruit ze vandaan komen, en ze worden anders geconsumeerd. We pleiten niet voor een anti-groeimodel, maar wel voor een ander groeimodel.

Bovendien hebben we geen keuze. Het hyperconsumentenmodel uit de jaren '50 kan men niet blijven toepassen om welvaart te creëren voor 9 miljard mensen. Denk maar aan het plastic afval in de Stille Oceaan: een drijvend eiland minstens zo groot als Frankrijk, Spanje en Portugal samen dat alleen maar groter wordt. Anderzijds zijn er ook positieve signalen. In het debat rond Opel Antwerpen gingen stemmen op om er de auto van de toekomst te bouwen. Significant, dat deze ideeën leven bij de mensen. Maar zeggen dat iedereen al mee is in het verhaal, is waarschijnlijk een overstatement.

Vandaar ook de link met de renaissance: er moet een "geloof" zijn dat wetenschap en

Wie is Jean-Claude Burgelman?

Jean-Claude Burgelman is afgestudeerd in de sociale wetenschappen (doctoraat behaald in 1986) en in wetenschaps- en technologiebeleid (MA 1991) aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Hier doceert hij nog steeds over de mondiale aspecten van de informatiemaatschappij. Tot 2000 was hij hoogleraar communicatietechnologiebeleid aan de VUB en voorzitter van de Vakgroep Communicatiewetenschappen. Hij creëerde het onderzoekscentrum 'Studies on Media, Information and Telecommunication' (SMIT), een multidisciplinair onderzoekscentrum dat onderdeel werd van het Instituut voor Breedband Technologie (IBBT). Aan de universiteit was hij betrokken bij wetenschaps- en technologieassessment.

"Excellentie betekent niet langer excellent zijn t.o.v. onze buurlanden, maar ook t.o.v. China, Taiwan of Peru."

technologie oplossingen kunnen bieden (en niet enkel problemen creëren). De 'nieuwe renaissance' wil de rationaliteit en creativiteit van de wetenschap beklemtonen om het vertrouwen in de mogelijkheden ervan te versterken."

Wat moet Vlaanderen, als kleine regio, in die wereldwijde globalisering doen?

"Klein is natuurlijk relatief. Silicon Valley is ook klein, maar ze zijn wel groot in wat ze doen. Als we het evengoed doen, zal niemand zich afvragen hoe groot we zijn. Waar het op aankomt, is de uitdagingen te onderkennen en ons zo goed mogelijk te positioneren.

Eenzijds deel ik de mening dat een overheid vandaag de dag inhoudelijk niet te "diep" hoeft te sturen. Een "top down" benadering lijkt me niet meer opportuun door het grote aantal actieve wetenschappers en gerelateerde structuren die er de voorbij decennia zijn bijgekomen. Bovendien is het wetenschaps- en technologiebedrijf zo complex en dynamisch geworden dat het maken van keuzes van bovenaf contraproductief kan werken. Verkeerde keuzes inzake "technology winners" worden gemakkelijk gemaakt. Denk maar aan het klassiek geworden voorbeeld van de Franse overheid. Zij hield vast aan de Minitel daar waar de wereld al lang naar het internet aan het evolueren was. De meeste "innovatie-economen" zijn het er over eens dat een primaire taak van elke overheid vooral bestaat in het creëren van de juiste randvoorwaarden: de kennisomgeving, de financiële voorwaarden, de mobiliteit van onderzoekers, ... Maar anderzijds, gezien de uitdagingen waar we ons voor geplaatst zien, is een volledige

handen af-houding vanwege de overheid moeilijk denkbaar. Voor Vlaanderen vertaalt zich dit in een sturing daar waar dit aansluit bij haar eigen globale maatschappelijke prioriteiten.

Op korte termijn moet de Vlaamse overheid, zoals elke overheid trouwens, zeer actief de effecten aanpakken die de wereldwijde crisis op het eigen O&O-potentieel heeft of zal hebben. Elk onderzoeksprogramma dat nu afgesloten wordt zal, gezien de crisis, allicht de eerstkomende jaren niet meer opgestart worden. Elke onderzoeksbeurs die niet meer verlengd wordt, zal allicht verloren gaan, inclusief de gegenereerde kennis en kunde. Die kennisverliezende effecten tegengaan lijkt me een zeer essentiële opdracht. "Never let a crisis go to waste" is dus ook voor Vlaanderen van toepassing."

Welke boodschappen heeft u voor Vlaanderen?

"De X miljoen euro vraag dus... Op basis van de rode draad door mijn verhaal zou ik misschien drie uitgangspunten voor Vlaanderen willen weerhouden.

Om te beginnen, de toekomst is globaal. We kunnen er niet omheen dat onze keuzes in een globale context moeten gekaderd worden. Zo zou in Saoedi-Arabië de koning zelf een slordige 1,8 miljard euro uit zijn eigen vermogen geïnvesteerd hebben in de bouw en opstart van de "King Abdullah University of Science and Technology". Deze universiteit moet uitgroeien tot een instelling van wereldniveau. Als wij in die liga willen meespelen, zullen we daarmee rekening moeten houden.

Ten tweede, zorg voor excellent onderwijs dat zoveel mogelijk iedereen in Vlaanderen

aanspreekt: onze enige basisgrondstof die we globaal kunnen uitspelen zijn onze hersenen! Maar die moeten wel excellent zijn en daarvoor is o.a. een excellente infrastructuur voor onderzoek nodig. En hier doel ik niet alleen op academische excellentie, maar denk ik ook aan excellentie op het vlak van technische specialisaties en zelfs ambachten. Ooit waren we excellent in tapijtweven...Om daarin goed te zijn hadden we niet alleen excellente hersenen, maar ook excellente handen nodig. Voor een dienstverlenend Vlaanderen zijn slimme handen even essentieel als slimme hersenen.

Ten slotte, in de toekomst dringen keuzes zich op: men kan niet langer op alles inzetten. Die keuzes dienen goed aan te sluiten bij de maatschappelijke prioriteiten en de globale uitdagingen. Zo is het evident dat Vlaanderen zich niet moet bezighouden met het ontwikkelen van excellentie op het vlak van technologieën voor het boren naar olie op de Noordpool. Maar als Vlaanderen een duurzaam logistiek platform wil zijn, lijkt het me even evident dat we niet inzetten op meer efficiënter transport maar wel op "slow transport": minder en properder, maar met meer toegevoegde waarde op middellange termijn."

*Karel Goossens,
Afdeling Onderzoek*

*Peter Spyns,
Afdeling Strategie en Coördinatie*

Hij was gastprofessor aan de Universiteit van Antwerpen, het Europacollege te Brugge, en de University of South Africa. Hij is bestuurslid van een aantal belangrijke wetenschappelijke tijdschriften in het domein van de informatiemaatschappij, zoals *Communication and Strategies*; *Telematics and Informatics*; en *Telos*. Tevens is hij lid van de wetenschappelijke raad van bestuur van CPR, de *Communication Policy Research Conference*. Verder is hij voorzitter van 1 van de 70 'Global Agenda Councils' van het World Economic Forum, meer bepaald de expertengroep over innovatie.

Vlaanderen en de post-2010 Lissabonstrategie

De Lissabonstrategie (niet te verwarren met het Verdrag van Lissabon, over de werking en bevoegdheden van de EU) dateert van maart 2000. Tijdens de Europese Raad in Lissabon beslisten de Europese staatshoofden en regeringsleiders om tegen 2010 van de EU “de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld” te maken “die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang”. Maar wat gebeurde er sindsdien?

Om de achterstand van de EU jegens de VS en Japan op bepaalde domeinen weg te werken, moesten de lidstaten hun beleid op de geformuleerde doelstellingen afstemmen. In de daaropvolgende jaren werd de algemene strategie verder aangepast, uitgebreid, verfijnd en geconcretiseerd. Zo besliste de Europese Lenteraad in 2002 te Barcelona om tegen 2010 globaal genomen 3% van het bbp⁴⁴ aan onderzoek en ontwikkeling te besteden.

De Lissabonstrategie herzien

Tijdens de eerste jaren bleek dat de lidstaten weinig vooruitgang boekten. Misschien ontbraken de impulsen; misschien leverde de strategie onvoldoende zichtbare resultaten op. Hierover stelde een high level group eind 2004 een verslag op, waarna men poogde de strategie nieuw leven in te blazen.

Hoe konden de lidstaten ertoe worden gebracht te streven naar de globale doelstellingen, zowel op Europees als op nationaal niveau? Op de Lentetop van 2005 werden alvast enkele beslissingen genomen: meer focus in de strategie, een minder overladen agenda, een betere coördinatie en het wegwerken van tegenstrijdigheden. Bovendien zou een nieuwe start worden genomen, met een inhoudelijke en methodologische herijking, gefocust op twee prioriteiten vanaf 2005: groei en jobs. Op de Lenteraad van 2006 werden bovendien vier gebieden voor prioritaire actie overeengekomen: kennis en innovatie; ondernemerspotentieel (voornamelijk bij kmo's); arbeidskansen voor prioritaire categorieën; een energiebeleid voor Europa.

Een nieuwe methode, een nieuwe impuls

Om aan de Lissabonstrategie een nieuwe impuls te geven, werd vanaf 2005 een nieuwe methodologische aanpak ingevoerd, gebaseerd op driejarige cycli (2005-2008 en 2008-2010). Op basis van 24 geïntegreerde richtsnoeren moet elke lidstaat bij aanvang van een cyclus een nationaal hervormingsprogramma opstellen. De richtsnoeren kunnen onderverdeeld worden in drie grote categorieën: macro-economische, micro-economische, en tewerkstellingsdoelstellingen. De Europese Commissie van haar kant stelt

een Communautaire Lissabonprogramma op met tien doelstellingen.

Cruciaal is dat de lidstaten jaarlijks half oktober een voortgangsrapportage moeten indienen bij de Commissie: een overzicht van de maatregelen en budgetten die in de voorgaande periode zijn ingezet in uitvoering van hun nationaal hervormingsprogramma. De Commissie publiceert hierover een samenvattend verslag, met aanbevelingen en aandachtspunten voor de individuele lidstaten. Op de Europese Top van december worden die aan de staatshoofden en regeringsleiders meegegeven om ze te bekrachtigen.

Ook op Vlaams niveau bleef dit niet zonder gevolgen. Gezien de bevoegdheidsverdeling in ons land zijn er immers een hele reeks maatregelen en bijbehorende budgetten die (exclusief) door de deelstaten worden beheerd⁴⁴. De Vlaamse Regering onderschreef al op 28 april 2000 de conclusies van de Lissabontop en besloot tijdig acties te ondernemen. In maart 2001 nam ze een eerste Vlaams voortgangsrapport over de Lissabonstrategie aan. In november van dat jaar ondertekenden de Vlaamse Regering en het middenveld het 'Pact van Vilvoorde' met '21 doelstellingen voor de 21ste eeuw'.

Dit Pact was een vertaling van de Lissabonstrategie op Vlaamse schaal. Jaarlijks levert de Vlaamse overheid – naast het eigen Vlaamse Lissabonverslag – ook een essentiële bijdrage tot het federale Lissabonverslag. Sedert 2005 wordt daarnaast een driejaarlijks Vlaams Hervormingsprogramma opgesteld. We nemen deel aan de jaarlijkse bilaterale ontmoeting met de Europese Commissie over landspecifieke aandachtspunten. Verder is Vlaanderen nauw betrokken bij het 'Lisbon Monitoring Platform' van het EU-Comité van de Regio's. Dankzij de inspanningen van de voorbije jaren boekten we aanzienlijke vooruitgang in ons streven naar de doelstellingen, maar op een aantal vlakken valt nog een weg af te leggen.

Een nieuwe cyclus

Inmiddels loopt de laatste Lissaboncyclus (2008-2010) af. Mede door de crisis groeit de aandacht voor de toekomst. De Europese Lenteraad van 2008 verzocht de Commissie, de Raad en de nationale Lissaboncoördinatoren zich te beraden over de periode na 2010. Lidstaten, denktanks, academici, politici, lobbyisten, enz. buigen zich erover. Ook Vlaanderen blijft niet achter, gezien het cruciale belang van de strategie voor onze samenleving en economie.

In het voorjaar van 2009 lanceerde het Comité van de Regio's een eerste bevraging over zowel de methodologie (aspecten als governance, inspraak bij de voorbereidingen en tenuitvoerlegging, opvolging, concretiseren van doelstellingen), als over de inhoudelijke focus. Najaar 2009 startte de discussie binnen de Commissie en in de thematische

Raadsformaties. Uiterlijk tijdens de Lentetop van maart 2010 in Madrid wordt het kader uitgetekend voor de komende jaren ('EU 2020 Strategie').

Het belang voor EWI

Binnen het EWI-beleidsdomein groeit het aantal thema's en initiatieven afkomstig van het EU-niveau die kaderen in de Lissabonstrategie. Hun belang en aantal zal nog toenemen in de toekomst. Voorbeelden? De Europese Onderzoeksruimte; de Small Business Act; initiatieven in het kader van het EU-Verdrag art. 169 en 171 (technologie-initiatieven als ENIAC, ARTEMIS, ...); het versterken van de onderzoeksinfrastructuur; de discussie over het Gemeenschapsoctrooi; het Cluster memorandum; het stimuleren van ondernemerschap (ook in het hoger onderwijs); het 8ste Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling; het Kaderprogramma voor Concurrentievermogen en Innovatie⁴⁵; het versterken van het concurrentievermogen en de industriële basis; het Structuurfondsenbeleid⁴⁶; de internationale mobiliteit van onderzoekers; het EU Innovatie actieplan dat de Commissie in 2010 voorstelt; enz.

Ook bij het debat over de methodologische aspecten is EWI betrokken: zo zijn de huidige meetindicatoren nogal sterk geaggregeerd (bbp/hoofd) of inputgericht (3%-Barcelonadoelstelling⁴⁷), maar weinig output- en outcomegericht⁴⁸. En zo zijn de doelstellingen/meetindicatoren niet altijd goed gekoppeld aan de richtsnoeren; verfijning is aangewezen.

Onze toekomst bepalen we nu

De EU en haar lidstaten worden geconfronteerd met reusachtige uitdagingen, zowel inhoudelijk als budgettair: de vergrijzing; de energieproblematiek; de evolutie naar een kenniseconomie en -maatschappij waarin duurzaamheid, innovatie en toepassing van schone technologieën een steeds belangrijker rol speelt; de voortschrijdende globalisering. In het debat over de toekomstige prioriteiten en acties van de EU moeten beslissingen genomen worden die op lange termijn de beste oplossingen bieden. Begin 2009 gaf Vlaanderen hiertoe reeds een aanzet via het Pact 2020.

Niko Geerts,
Afdeling Strategie en Coördinatie

Meer weten?

Alle documenten, informatie en links over de Lissabonstrategie vindt u op de Vlaamse Lissabonwebstek: www.vlaandereninactie.be/lissabon

44 Zie EWI-Review (1) 1: 15-17 en (1) 2: 32 - 37

45 Zie ook elders in dit nummer: p. 8

46 Zie EWI-Review (1) 3: 8 - 10

47 Zie EWI-Review (2) 1: 30 - 33

48 Zie EWI-Review (2) 1: 28

De Brusselse metropool: van splijtzwam naar troefkaart in de mondiale economie

In de globale economie vormen grote steden meer dan ooit magneten voor talent en ondernemingen. Brussel is er een van. Als Europees beslisingscentrum heeft de stad alles in huis om haar aantrekkingskracht nog te versterken. De verzamelde werkgeversorganisaties werkten daartoe een ontwikkelingsstrategie uit: 'Business Route 2018 for Metropolitan Brussels'. Uniek daarin is dat de grenzen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest worden overstegen; ook het omliggende Vlaamse en Waalse hinterland worden meegenomen.

De Brusselse metropool heeft een belangrijke motorfunctie in de economie van ons land. Gezien de betrokkenheid van de drie gewesten in de ontwikkeling van deze zone, sloegen de verschillende interprofessionele werkgeversorganisaties – Voka (Vlaanderen), Beci (Brussel), UWE (Wallonië) en VBO (België) – de handen in elkaar. Met het uitwerken van een visie en actieplan willen ze bijdragen tot een nieuwe sociaal-economische impuls voor de Brusselse metropool (Brussels Metropolitan Region of BMR).

Internationale benchmarking: vicieuze cirkel dreigt

Uit geografische studies⁴⁹ blijkt dat de sociaaleconomische interactie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het meest uitgesproken is met grote delen van de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Nijvel. Deze sociaal-economische interactie wordt echter doorkruist door de moeilijke relatie tussen de verschillende overheden die er bevoegd zijn. Het actieplan van de werkgevers wil deze politieke fragmentatie overstijgen met een gemeenschappelijke visie voor de hele zone.

Op basis van een internationale vergelijking met veertien andere Europese stadsregio's en een bevraging bij bedrijfsleiders op het terrein, werden de sterktes en zwaktes van de economie van de Brussels Metropolitan Region scherpgesteld.⁵⁰ BMR komt uit de Europese benchmark als een economische topregio. De productiviteit ligt bijzonder hoog, maar de groei in de regio is eerder middelmatig. Sinds 2001 worden netto nauwelijks nog jobs gecreëerd. De economische groei wordt voornamelijk gedreven door kennisintensieve sectoren en niches. Op het vlak van financiële diensten, post en telecommunicatie behoren we tot de 'best performers' in Europa. Ook de politieke sector staat sterk in BMR. Maar de lokale diensten als horeca, vrije tijd, toerisme, handel en transport, presteren in de internationale vergelijking ondermaats.

Kunnen we de kennisintensieve groei volhouden wanneer de internationale 'war for talent' straks in alle hevigheid losbarst? Een tekort aan talent en gebrek aan dynamiek in lokale diensten dreigen elkaar te versterken in een neerwaartse spiraal. Die moet worden doorbroken.

Een visie, drie speerpunten, een duurzaam fundament

Op basis van de voorstellen van meer dan 150 bedrijfsleiders werd een toekomstplan opgesteld. Het bouwt voort op de troeven van de metropool en tekent een groeistrategie uit rond drie speerpunten:

- BMR ontwikkelen van administratief centrum tot het kloppend hart en brein van Europa;
- de expertise van BMR in mondiale groeniches uitspelen, met focus op financiële diensten, ICT, life sciences en gezondheidszorgen, logistiek;
- BMR ontwikkelen tot een bruisende attractiepool voor talent en zaken.

Om van de groeistrategie een blijvend succes te maken, voorziet het plan ook in een duurzaam fundament: ontwikkeling van talent door gepaste vorming en bevordering van private initiatieven ter zake; een masterplan voor de mobiliteit en de ruimtelijke ordening voor de hele metro-

pool; ontwikkeling van een competitieve fiscale druk en flexibele arbeidsmarkt; een meer efficiënte bestuurlijke organisatie van de zone; verbetering van de levenskwaliteit met focus op duurzaam energiegebruik en duurzame mobiliteit.

Met het oog op de invulling van de strategie met concrete acties werd in het najaar 2009 een aparte projectorganisatie opgericht. De acties zijn gericht op de creatie of stimulering van economische activiteiten, in eerste instantie door de bedrijfswereld zelf. Aan de betrokken overheden wordt gevraagd om samen te werken aan een goed omgevingsklimaat voor de ontwikkeling van ondernemingen en jobs in de Brusselse metropool.

*Jan Van Doren,
Adjunct-directeur Voka-Kenniscentrum,
Bestuurder Voka-Comité Brussel*

Meer info: www.metropolitanbrussels 2018.eu

⁴⁹ De internationale benchmarking werd afgerond op het arrondissement, omdat enkel op dit niveau voldoende statistieken voorhanden zijn. Er is ook interactie met andere delen van het land, zoals Leuven, Antwerpen of Namen, maar deze heeft een andere dimensie.

⁵⁰ De internationale benchmarking werd verricht in 2007 door het Zwitserse bureau BAK Basel Economics. De SWOT-survey werd begin 2008 afgenomen in samenwerking met het bureau Kate Thomas & Kleyn, gespecialiseerd in toekomstmanagement, bij 120 bedrijfsleiders. Zie: www.metropolitanbrussels 2018.eu.

Het Belgische voorzitterschap: geen dertien in een dozijn

In de tweede helft van dit jaar zal België voor de twaalfde keer voorzitter zijn van de Europese Unie (EU). Maar wat houdt het voorzitterschap in feite in? Wat betekent het voor Vlaanderen? En – meer concreet – voor het departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI)?

Vast staat dat het een bijzonder voorzitterschap zal worden. Voor het eerst maakt België deel uit van een trio en moet er nauw worden samengewerkt met Spanje en Hongarije. Bovendien trad het Verdrag van Lissabon in werking op 1 december 2009 wat een invloed zal hebben op het Belgische voorzitterschap en alle toekomstige voorzitterschappen.

Europees voorzitterschap, meer dan protocol

Voorzitter zijn van de Europese Unie betekent in de eerste plaats voorzitter zijn van de Raad van Ministers van de Europese Unie. In dit belangrijkste beslissingsorgaan van de EU praten de ministers van de lidstaten over gemeenschappelijke strategieën in alle beleidsdomeinen en over Europese wetgeving. Ze keuren de voorstellen van de Europese Commissie (EC) goed, samen met het Europees Parlement.⁵¹

De Raad wordt veelal gevormd door de ministers van Buitenlandse Zaken, maar de

samenstelling hangt ook af van het onderwerp. Concreet zijn er negen verschillende Raadsformaties⁵². Zo wordt over het thema onderzoek en industrie vergaderd in de Raad Concurrentievermogen. Omtrent onderzoek wordt de Raad voorbereid in de CREST (Scientific and Technical Research Committee), de werkgroep onderzoek en de COREPER (Comité van permanente vertegenwoordigers). Voor de Vlaamse ministers werken hieraan ambtenaren en de leden van de Vlaamse Permanente Vertegenwoordiging (ambassadeurs en attachés) bij de EU mee.

Als voorzitter kan een lidstaat een belangrijke inbreng hebben bij het voorbereiden, onderhandelen en aannemen van raadsconclusies en zo een stempel drukken op het Europese beleid.

Tot voor de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon viel ook de Europese Raad onder het roterende voorzitterschap van een lidstaat. Met de goedkeuring van het Verdrag van Lissabon werden echter twee nieuwe topfuncties gecreëerd die

een deel van de verantwoordelijkheden overnemen van de roterende voorzittende lidstaat.

Zo zal de EU's nieuwe president, Herman Van Rompuy, voor 2,5 jaar de Europese Raad voorzitten. De Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse zaken en Veiligheidsbeleid, Catherine Ashton, zit de nieuw gecreëerde Raad voor Buitenlandse Zaken⁵³ voor.

Beide topambtenaren vertegenwoordigen de Europese Unie in de rest van de wereld voor zaken gerelateerd aan gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid.

Dit is Belgisch!

De specifieke bevoegdheidsstructuur van België maakt de organisatie van de vertegenwoordiging in de ministerraden niet makkelijk. Naargelang het type Raad verschilt de samenstelling van de vertegenwoordiging, naarmate de bevoegdheid voor een beleidsdomein exclusief is of gedeeld wordt tussen de federale overheid en de deelstaten (zie Tabel 2).

Tabel 2: Belgische vertegenwoordiging in de Raden

Categorie	Raadsformatie	Vertegenwoordiging
I	Algemene Zaken, Economische en financiële aangelegenheden, Budget, Justitie, Telecommunicatie, Consumenten, Ontwikkelingssamenwerking, Burgerbescherming	Exclusief federaal
II	Interne Markt, Volksgezondheid, Energie Transport en Sociale Zaken	Federale vertegenwoordiging met een assessor van de deelstaten
III	Onderzoek, industrie en milieu	Deelstaatvertegenwoordiging met een federale assessor
IV	Cultuur, Onderwijs, Toerisme, Jeugd, Huisvesting/Ruimtelijke Ordening/Regionaal beleid	Exclusieve deelstaatvertegenwoordiging
V	Visserij	Exclusieve Vlaamse vertegenwoordiging
VI	Landbouw	Federaal bijgestaan door bevoegde ministers van het Waalse en Vlaamse Gewest

Belangrijk hierbij is dat de verantwoordelijke minister het standpunt van België moet vertolken, niet alleen dat van zijn/haar regering. Om tot een gemeenschappelijk standpunt te komen, is een uitgebreide overlegstructuur opgericht. Als hierin geen gemeenschappelijk Belgisch standpunt bereikt wordt, onthoudt ons land zich bij de stemming.

Voor de Belgische vertegenwoordiging onder de verschillende voorzitterschappen werd een toerbeurtregeling uitgewerkt. Tijdens het 18 maanden durende trio voorzitterschap blijft eenzelfde toerbeurtregeling behouden, in plaats van de gebruikelijke zesmaandelijks rotatie.

Voor onderzoek zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) België vertegenwoordigen in de Raadsformatie Concurrentievermogen. Voor industrie is deze rol toebedeeld aan het Waalse Gewest/ de Franse Gemeenschap. Vlaanderen is woordvoerder voor België in de Europese ministerraden Leefmilieu, Onderwijs, Jeugd en Sport en Visserij. In het beleidsdomein onderzoek mag Vlaanderen – in afstemming met het BHG – ook evenementen op hoog niveau organiseren.

Spanje – België – Hongarije: een trio dat slaagt met brio?

Het voorzitterschap duurt telkens zes maanden, van 1 januari tot 30 juni en van 1 juli tot 31 december. Elke zes maanden wordt het doorgegeven aan een andere lidstaat. Nieuw is dat het Belgische voorzitterschap kadert in een trio voorzitterschap om een betere afstemming van de opeenvolgende voorzitterschapprogramma's te verzekeren. Ons land werkt samen met Spanje (eerste semester 2010) en Hongarije (eerste semester 2011).

Het gemeenschappelijke programma van het trio voorzitterschap werd op de Europese Raad eind 2009 goedgekeurd. Naast deze prioriteiten, zet elk voorzittend land ook in op eigen thema's. De concrete inhoudelijke invulling van het Belgische programma werd, rekening houdend met de beleidsprioriteiten van de nieuwe Vlaamse Regering, vanaf het najaar 2009 verder uitgewerkt.

Belgische visie voor onderzoek en industrie

Binnen de raadsformatie Onderzoek zal België een aantal prioriteiten naar voor schuiven.

1. De versterking van de Europese Onderzoeksruijme.

België wil de samenwerking tussen de lidstaten en met privéactoren bevorderen om samen de grote maatschappelijke uitdagingen (klimaatverandering, voedselzekerheid, ...) het hoofd te bieden. Samenwerking is ook noodzakelijk om administratieve belemmeringen voor onderzoekers die grensoverschrijdend werken, te beperken.

2. De evaluatie en herziening van de Lissabonstrategie betreffende het onderzoeksluik.

België wil onder andere de 3%-doelstelling voor investeringen in onderzoek en ontwikkeling evalueren en bespreken.

3. De rol van Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie voor de realisatie van een duurzame maatschappij. In dit kader vinden we de drie conferenties terug die door het departement EWI georganiseerd worden, waarbij de uitdagingen voor onderzoek en ontwikkeling voor een duurzame economie centraal staan. (zie overzicht evenementen op p.30 en 31.)

Naast deze drie verticale thema's is de rol van de regio's in het O&O-beleid een belangrijke horizontale prioriteit.

Ook binnen de raadsformatie Industrie zal België trachten de Europese agenda te kleuren.

1. Kmo's zijn een eerste belangrijke focus. Centraal staat de vereenvoudiging van de procedure voor toegang tot Europese onderzoeksactiviteiten en de opvolging van de Small Business Act, die de administratieve verplichtingen voor kmo's wil vereenvoedigen en ondernemerschap wil bevorderen.

2. Duurzaamheid vormt eveneens een toprioriteit. Sleutelbegrippen zijn groene

economie en eco-innovatie met de uitkomst van de post-Kyoto-onderhandelingen als uitgangspunt.

3. De evaluatie van de beleidsinitiatieven rond clustering⁵⁴ en competentiepolen⁵⁵ moet input geven aan een nieuw Europees innovatiebeleidsplan.

Vlaamse accenten

Vlaanderen startte met de inhoudelijke voorbereiding in het najaar van 2008. Dit resulteerde niet alleen in een eerste bepaling van prioritaire thema's per beleidsveld, maar ook in vijf overkoepelende krachtlijnen: duurzame ontwikkeling⁵⁶; hervormde Lissabonstrategie na 2010⁵⁷; sociale inclusie (2010 is het Europees jaar voor de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting); klimaat, energie en leefmilieu; een grotere betrokkenheid van de regio's en burgers bij de Europese Unie.

Duurzame aanpak

In de voetsporen van Oostenrijk en Frankrijk streeft ook België naar een duurzame organisatie van het voorzitterschap. Hierbij wordt niet alleen rekening gehouden met de ecologische impact, maar ook met economische en sociale aspecten. Zo zal men bijvoorbeeld voor de conferenties locaties zoeken in functie van de bereikbaarheid met het openbaar vervoer en de toegankelijkheid voor andersvaliden. Hotels worden geboekt op wandelafstand van conferenties. Bovendien staat telkens een duurzaam productgebruik en aankoopbeleid voor bijvoorbeeld catering en relatiegeschenken voorop. Ten slotte worden de lokale economie en de plaatselijke samenleving bij de evenementen betrokken.

*EWI-projectteam EU-voorzitterschap,
Monika Sormann,
Eva Van Buggenhout,
Karolien Waegeman.*

51 Zie EWI-Review (2) 1: 10 – 13 voor algemene achtergrondinformatie bij deze tekst.

52 Zie EWI-Review (2) 1: 13.

53 De vroegere Raad voor Algemene zaken en Externe relaties wordt vervangen in het Verdrag van Lissabon door de Raad voor Buitenlandse zaken en de Raad voor Algemene Zaken.

54 Een verband tussen meerdere entiteiten – private en vaak ook publieke – die op bepaalde gebieden concurreren, maar tegelijk ook samenwerken met als doel het concurrentievermogen van iedere deelnemer te versterken. In Vlaanderen ontstonden clusters rond de strategische onderzoekscentra VIB en IMEC. Zie EWI-Review (2) 3: 8 – 9.

55 Een competentiepool is een samenwerkingsverband rondom een bepaald (technologisch) thema. De activiteiten omvatten collectief onderzoek en de verspreiding van innovatieve kennis. De expertise van de competentiepool moet directe en nuttige resultaten opleveren voor innovatie bij bedrijven in Vlaanderen.

56 Zie EWI-Review (2) 2: 16 – 19.

57 Zie ook elders in dit nummer: p. 24.

EWI warmt zich op voor event management

Tijdens het Belgische EU-voorzitterschap zal Vlaanderen ook diverse – al dan niet verplichte – bijeenkomsten voor ambtenaren, academici, politici, bedrijven en maatschappelijke instanties organiseren. De algemene coördinatie is in handen van het departement Internationaal Vlaanderen. De Diensten Algemeen Regeringsbeleid en het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media verlenen algemene ondersteuning voor de communicatie, de logistiek en de culturele omkadering. Verder staat elke minister in voor de organisatie van de evenementen die binnen zijn verantwoordelijkheid vallen.

EWI-evenementen

Van drie internationale conferenties is de organisatie – zowel praktisch als inhoudelijk – volledig in handen van het departement EWI.

- **Knowledge Based Bio-Economy 2010 conference**
Brussel, 14 september 2010
KBBE wordt georganiseerd door EWI in samenwerking met de Europese Commissie (DG Research) en in overleg met een Europese Stuurgroep. Het doel is de innovaties in de bio-economie in kaart te brengen en een beleidsvisie te ontwikkelen voor de noden en ontwikkelingen voor de toekomst.

- **EurOcean 2010**
Oostende, 11-13 oktober 2010
EWI organiseert samen met het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) EurOcean 2010, een internationale mariene en maritieme onderzoekskonferentie. De federale overheidsdienst Wetenschapsbeleid, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en de European Science Foundation - Marine Board zijn de andere partners aan boord.

- **Strategic Energy Technology Plan 2010 conference**
Brussel, 15-16 november 2010
EWI is verantwoordelijk voor de organisatie van deze internationale conferentie die kadert binnen het Strategic Energy Technology Plan (SET-Plan) van de Europese Commissie. Het programma wordt samengesteld in overleg met de Europese Commissie (DG Research), de federale overheid, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest.

▲ Het EWI-projectteam EU-voorzitterschap: v.l.n.r. Eva Van Buggenhout, Monika Sormann, Willem De Moor, Kim Hoedt en Karolien Waegeman.

EWI als partner

Daarnaast stelt EWI voor een aantal specifieke evenementen binnen ons beleidsdomein als partner mee het programma samen.

- **European Security Research Conference**
Oostende, 23-24 september 2010
Jaarlijkse conferentie over onderzoek naar veiligheid voor alle belanghebbenden uit diverse sectoren.
- **NMP-Manufuture Conference**
Brussel, 7-9 september 2010
Deze conferentie wil het Europese onderzoek in het domein van de materiaaltechnologie, nanotechnologie en productietechnologie samenbrengen en de prioriteiten bepalen.
- **Enterprise Europe Network Third Annual Conference**
Antwerpen, 13-15 oktober 2010
Het Vlaamse lid binnen het netwerk
- **EEN is het Agentschap Ondernemen** dat actief meewerkt aan de organisatie van deze jaarlijkse conferentie binnen de uitvoering van het Competitiveness & Innovation kaderprogramma van de Europese Commissie.
- **ICT Conference**
Brussel, 27-29 september 2010
Tweejaarlijkse grootste Europese O&O-conferentie in het ICT-domein.
- **Researchers Mobility & Careers Conference**
Brussel, 8-10 november 2010
Conferentie waar de mobiliteit van onderzoekers centraal staat om zo een toegevoegde waarde te bieden aan het Europese onderzoek.
- **Conference on Research Infrastructures for the Energy Domain**
Brussel, 30 november 2010
Conferentie die de cruciale rol van de onderzoeksinfrastructuur binnen een Europese onderzoeksruimte (EOR) benadrukt. Vlaamse partner is de Herculesstichting.
- **Beyond GDP Conference**
Het departement EWI ondersteunt deze conferentie georganiseerd door het departement Leefmilieu, Natuur en Energie, en de Diensten Algemeen Regeringsbeleid (DAR).

EWI ondersteunt

Ten slotte zijn er evenementen die kunnen rekenen op een financiële ondersteuning van EWI, maar waarvan de organisatie in handen is van de federale overheid of de gewesten en gemeenschappen.

- **ESF Forward Look Workshop**
Vlaanderen, najaar 2010
Via de Forward Look workshops wil de European Science Foundation komen tot een gemeenschappelijke langetermijnvisie voor fundamenteel onderzoek en de wetenschappelijke agenda bepalen op de nationale niveaus en het Europese niveau.
- **ITEA 2 Symposium**
Gent, oktober 2010
Jaarlijks symposium georganiseerd door EUREKA[®], een intergouvernementeel initiatief ter bevordering van de competitiviteit van de Europese industrie via innovatie.

De voorbereiding voor al deze evenementen is volop aan de gang en is in handen van een vijfkoppig projectteam.

Een kanskaart

Het Belgische EU-voorzitterschap vormt op verschillende vlakken een uitdaging. Met een goede interne communicatie, goede afspraken, een gezonde dosis proactiviteit en een waterdicht draaiboek, wordt dit voor EWI ongetwijfeld een unieke kans om Vlaanderen op de Europese kaart te zetten.

De omschakeling naar een eco-efficiënte economie

Eco-efficiëntie. Hoeveel keer hebben we het woord het voorbije halfjaar gelezen of gehoord? In Europese kringen alvast meer dan één keer. Dat de overgang naar een eco-efficiënte economie deel uitmaakte van het werkprogramma van het Zweedse EU-voorzitterschap, zit er ongetwijfeld voor iets tussen. De Zweden zijn immers van oordeel dat sterk EU-leiderschap die overgang zal aanmoedigen. Om de discussie van een goede basis te voorzien, bestelden de Zweden een studie bij het Stockholm Environment Institute (SEI)⁵⁹. Dat SEI-rapport⁶⁰ is best de moeite waard.

Ook al heeft Zweden de fakkel van het EU-voorzitterschap intussen doorgegeven aan Spanje, de omschakeling naar een eco-efficiënte economie zet zich voort. Wat eco-efficiëntie precies is? Het produceren van goederen en diensten op een meer milieuvriendelijke manier. We beschouwen een eco-efficiënte economie als een essentieel onderdeel van – niet gelijk aan – een duurzame economie. Duurzaamheid is een breder begrip: het telt een economische, ecologische en sociale pijler.

Voor wie er nog aan twijfelt: de verduurzaming van onze economie is geen kwestie van 'of', wel een kwestie van

'wanneer'. En ook dat is misschien wel een bedrieglijke stelling. Het is niet zo dat onze economie van het ene moment op het andere duurzaam of eco-efficiënt zal worden. Het is een proces, dat overigens al een tijdlang bezig is.

Eco-efficiëntie wordt dringend

Ondanks het feit dat er verschillende initiatieven bestaan voor een eco-efficiëntere economie, zien we vandaag een groeiende sense of urgency op het Europese en internationale beleidsplan. Dit groeiende bewustzijn in de EU heeft verschillende oorzaken, verbonden met enkele van de grote maatschappelijke uitdagingen: de klimaatverandering, het energievraagstuk en het industriële concurrentievermogen en innovatie.

Wat klimaat betreft, zijn het naleven van de verbintenissen onder het Kyoto-Protocol⁶¹ en het behalen van de strategische EU-klimaatdoelstellingen⁶² belangrijk voor de geloofwaardigheid van de EU als voortrekker op het wereldtoneel in de strijd tegen de klimaatverandering. Energie en transport⁶³ zijn verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de uitstoot van broeikasgassen in de EU, dus essentieel voor het slagen van het klimaatbeleid. Energie is trouwens niet alleen in klimaatopzicht van strategisch belang. Ook de afhankelijkheid van ingevoerde energie in de EU neemt gestaag toe. Dit schept onzekerheid over de energiebevoorrading. Dat werd ruim een jaar geleden pijnlijk geïllustreerd: omwille van een gasdispuut tussen Oekraïne en het Russische Gazprom werd de toevoer naar Oekraïne, en dus ook naar Europa, stilgelegd. Het gevolg? Energietekorten in verschillende Oost-Europese lidstaten, bij het begin van de winter.

Ten slotte is de overgang naar een eco-efficiënte economie belangrijk om het concurrentievermogen van de industrie en innovatie in Europa te versterken. Innovatie is onlosmakelijk verbonden met het verhaal van de eco-efficiënte economie: innovatie wordt gezien als dé oplossing voor de klassieke tegenstelling tussen milieubescherming en economische groei. De zoektocht naar meer energie-efficiëntie en de verschuiving naar hernieuwbare energiebronnen scheppen kansen: concurrentievoordelen als gevolg van een efficiënter energieverbruik; marktopportunities voor innovatieve Europese milieuvriendelijke producten en diensten. Een eco-efficiënte economie zou ook de sterke importafhankelijkheid voor verschillende erts en mineralen kunnen terugdringen. Op de grondstoffenmarkt heerst toenemende concurrentie van opkomende economieën zoals India en China. Bovendien zijn we aan een veel sneller tempo grondstoffen aan het oogsten dan de aarde ze

kan aanmaken. Eco-efficiëntie zou zowel de druk op de Europese economie als die op het milieu kunnen verlichten.

Het EU-beleid vandaag

De transitie naar een eco-efficiënte economie veronderstelt een verandering in de manier waarop we onze economische activiteiten uitvoeren. Publieke of private beleidsinterventies zijn essentieel om die verandering op gang te brengen. Die kunnen verschillende vormen aannemen. Er is de traditionele regelgevende aanpak, zoals het vastleggen van productnormen. Daarnaast zien we sinds midden de jaren '90 een toename van de 'marktgebaseerde instrumenten'. Hiermee kunnen milieu- en andere externe kosten, zoals gezondheidskosten, in de prijs van producten worden verrekend. Het emissieverhandelingsstelsel (ETS) en ook milieufiscaliteit zijn hier voorbeelden van. Ze zetten aan tot gedragsverandering door milieuvriendelijke producten duurder te maken, veeleer dan ze te verbieden. Ten slotte zijn er ook instrumenten waarin het bedrijfsleven inspraak heeft (bv. O&O-steun of vrijwillige akkoorden⁶⁴).

Het Europees energiebeleid streeft duurzaamheid, concurrentievermogen en zekerheid van bevoorrading na. Op de Europese Raad van december 2008 werd een akkoord bereikt over het klimaat- en energiepakket. Er was onder meer een richtlijn voor de promotie van hernieuwbare energie en een nieuwe richtlijn voor het ETS. Op het vlak van energie-efficiëntie heeft de Commissie in 2006 een Actieplan voor Energie-Efficiëntie voorgesteld. Ook het iets recentere Strategic Energy Technology (SET⁶⁵) Plan is in dit opzicht belangrijk. Het EU-beleid op het gebied van duurzame productie en consumptie bestaat uit een waaier aan met elkaar verbonden beleidsinitiatieven. Het actieplan van 2008 biedt een mooi overzicht⁶⁶: het wil het vermogen van bedrijven versterken om uitdagingen op milieugebied om te zetten in economische voordelen.

Op het gebied van innovatie is er het initiatief rond de leidende markten (*lead markets*). Dit wil de ontwikkeling van groeimarkten in de EU versnellen met instrumenten zoals normalisatie en innovatief aanbesteden. Onder meer hernieuwbare energie en duurzaam bouwen werden als leidende markten geïdentificeerd. Voorts voorziet het Kaderprogramma voor Concurrentievermogen en Innovatie in middelen om Europese kmo's op beide vlakken te versterken. In september vorig jaar verscheen ook een mededeling over ondersteunende technologieën die van belang zijn voor de modernisering van de industriële basis en noodzakelijk voor de overgang naar een

lagekoolstofeconomie⁶⁷. De mededeling slaat een brug tussen het industriebeleid en het innovatiebeleid. Ten slotte is het voor het concurrentievermogen ook belangrijk dat eco-efficiëntie in het externe beleid van de Unie wordt geïntegreerd, zoals in het EU-handelsbeleid, om ervoor te zorgen dat milieuvriendelijke Europese oplossingen hun weg naar de wereldmarkt vinden.

Een versnelling hoger, nu

Het ziet er al bij al zo slecht nog niet uit, zou men denken bij het overzien van de beleidsinitiatieven. Maar er zijn enkele belangrijke kanttekeningen. Zo zal de EU de Kyoto-norm slechts halen door schone lucht in derde landen op te kopen. Wat betekent dat de vermindering van de CO₂-uitstoot maar voor een deel in de Europese economie wordt gerealiseerd. Trouwens, waar er een vermindering in de CO₂-uitstoot optreedt, wordt die soms ongedaan gemaakt door een toename van de consumptie. Om het nog erger te maken, wordt een toenemend aantal producten op de Europese markt ingevoerd, waardoor de CO₂-uitstoot moeilijk te bepalen is. De daling in CO₂-uitstoot in sommige sectoren kan immers het gevolg zijn van het verhuizen van de productiecapaciteit naar andere landen. Komt daarbij dat de belangrijkste concurrenten van de EU zich beginnen te mengen in het internationale klimaatdebat. De VS, China en vooral Japan – met de recente verklaring van de kersverse Japanse premier dat het land zou proberen om tegen 2020 25% CO₂-reductie te realiseren – positioneren zich steeds explicieter in het internationale klimaatbeleid.

We zijn er dus nog niet. Om de absolute druk op het milieu te verminderen, om het leiderschap inzake internationaal klimaatbeleid in handen van de EU te houden en om ons te verzekeren van pioniersvoordelen uit een vroege omschakeling naar een eco-efficiënte economie, moeten we

een versnelling hoger schakelen. Volgens het SEI kan dat door de aandacht toe te spitsen op drie strategische gebieden: grondstoffenefficiëntie, nieuwe technologiemarkten (met de nadruk op energie en transport) en een wereldprijs voor CO₂.

Betrokken overheden op alle niveaus moeten uiteraard de omgeving creëren waarin bedrijven en consumenten hun gedrag aanpassen. Een belangrijk aspect hierbij is de globale aard van problemen zoals de klimaatverandering. Globale akkoorden zijn noodzakelijk om *carbon leakage*⁶⁸ te voorkomen en gelijke mededingingsvoorwaarden af te dwingen voor Europese eco-efficiënte producten en diensten. Een marktgebaseerd instrument zoals de ETS, toegepast op wereldschaal, kan een sterke stimulans zijn voor zowel industriële omschakeling als voor het onderzoek naar manieren waarop we deze omschakeling kunnen realiseren.

Voor de ontwikkeling en verspreiding van eco-efficiënte technologieën moeten de beleidsinstrumenten worden aangepast aan het innovatietraject. Een verhoogde aandacht hiervoor is cruciaal. Er is immers een goede onderzoeksbasis in Europa, maar slechts een klein aandeel van de onderzoeksresultaten wordt daadwerkelijk in Europa gevaloriseerd. Een meer vraagzijdegericht beleid – zoals het groeimarkteninitiatief van de Unie, het *Lead Markets Initiative* – kent echter een moeizame start⁶⁹. Dat komt voor een stuk door de aanpak, waarbij verschillende instrumenten op diverse beleidsniveaus en -domeinen worden aangewend. Een geïntegreerde benadering dringt zich steeds nadrukkelijker op. De grote maatschappelijke uitdagingen zoals de klimaatverandering of het energievraagstuk vragen om integratie, zowel horizontaal (tussen beleidsdomeinen) als verticaal (tussen beleidsniveaus).

Meer nog dan een geïntegreerde aanpak, moet systeemdenken⁷⁰ in het beleid worden geïntroduceerd. Dit vraagt om kwalitatief hoogstaande impact- en beleidsevaluaties. En om exhaustieve gegevens ter ondersteuning van het beleid, veeleer dan selectieve gegevens ter verantwoording van bepaalde initiatieven. De causale onderlinge relaties tussen de verschillende beleidsdomeinen en -niveaus moeten beter begrepen en ingeschat worden. Zo kunnen tegenstellingen tussen verschillende behoeften worden afgewogen, of – in het beste geval – door innovaties omgezet worden in win-winoplossingen.

"We have to learn to think in a new way" stond in 1955 te lezen in het Russel-Einstein manifest. Dit manifest, dat verscheen op een hoogtepunt in de Koude Oorlog, werd opgesteld uit vrees voor het losbreken van een atoomoorlog waaraan de planeet en zijn bevolking ten onder zou gaan. Ook in het debat rond de eco-efficiënte economie staat het lot van onze planeet en zijn bewoners op het spel. Ook nu moeten we op nieuwe manieren leren denken.

Karel Boutens,
Afdeling Ondernemen en Innoveren

59 Deze instelling, opgericht in 1989 door de Zweedse regering en met vertakkingen in de VS en het VK, wil bijdragen tot duurzame ontwikkeling door een brug te slaan tussen wetenschap en beleid.

60 Het rapport kan als publicatie gedownload worden op www.sei.se.

61 In de periode 2008-2012 de CO₂-uitstoot in de EU met 8 % terugdringen tegenover het niveau van 1992.

62 Op de Europese Raad van maart 2007 werd overeenstemming bereikt over de strategische doelstelling om de temperatuurstijging op aarde tegen 2050 te beperken tot 2°C en over concrete doelstellingen inzake CO₂-uitstoot, energie-efficiëntie en het aandeel hernieuwbare energie. Raadpleeg hierover: <http://ec.europa.eu/climateaction/>.

63 Energie en transport zijn niet alleen als sectoren de grootste uitstoters. Meer in het algemeen is 80% van de CO₂-emissies het gevolg van de toevoer of het gebruik van energie doorheen de verschillende sectoren.

64 Zie EWI-Review (2) 3: 6 – 7.

65 http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm.

66 Zie EWI-Review (2) 2: 14 – 15.

67 Europese Commissie, "Preparing for our future: Developing a common strategy for key enabling technologies in the EU", COM(2009)512.

68 "Carbon leakage" is het fenomeen waarbij ten gevolge van CO₂-emissiereglementering in land C, de CO₂-emissies in landen XYZ met minder strenge CO₂-emissiereglementering beginnen te stijgen doordat bedrijven verhuizen van land C naar landen XYZ.

69 Europese Commissie, "Evaluatie van het innovatiebeleid in een veranderende omgeving", COM(2009)442.

70 Zie ook elders in dit nummer: p. 8.

Het Pact 2020 van Barroso II

De voormalige Portugese Premier José Manuel Barroso begon dit najaar aan een tweede ambtstermijn als voorzitter van de Europese Commissie. Zijn herbenoeming bracht weliswaar de nodige heibel en wat politiek getouwtrek teweeg. Mede hierdoor kwam hij met een vrij neutraal programma op de proppen. Een bloemlezing.

In 'Het Europa waar ik in geloof' formuleert Barroso een aantal beleidssuggesties. "De aan de orde gestelde initiatieven moeten niet als een catalogus worden opgevat, maar als illustratie van de politieke richtsnoeren waarvoor ik alle pro-Europese krachten tot een consensus zou willen inspireren."⁷¹

Europa van de mensen

Het Europa van Barroso II is vol ambitie, "het is een Europa van verantwoordelijkheid en daadkracht, waar mensen hun rechten in een klimaat van rechtvaardigheid, vrijheid en veiligheid kunnen uitoefenen." Europa is meer dan alleen een vrijemarkteconomie; het is "een gemeenschap van waarden, gebaseerd op menselijke waardigheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit" waar de mensen bovenaan de agenda staan.

We staan voor uitdagingen van formaat, zo stelt Barroso. De economische groei en het concurrentievermogen moeten op lange termijn in stand worden gehouden. Duurzaamheid moet voor Europa een concurrentievoordeel worden. Tegelijk moet de werkloosheid worden bestreden en de sociale cohesie aangescherpt. De veiligheid van de Europeanen moet worden gegarandeerd; het burgerschap en de participatie van de Europese burger worden versterkt.

Integreren en synchroniseren voor de lange termijn

De Commissievoorzitter legt het accent op een geïntegreerd, toekomstgericht beleid: de verschillende initiatieven van de voorbije jaren moeten gesynchroniseerd worden. Door uiteenlopende doelstellingen op elkaar af te stemmen, kan een homogeen beleid op lange termijn worden uitgewerkt. Zo kan Europa talenten en troeven bundelen, en kan de "inclusieve en duurzame sociale markteconomie" een nieuwe impuls

krijgen. De voorbije jaren zijn al een aantal noodzakelijke ingrediënten opgenomen in verschillende beleidslijnen en instrumenten - bijvoorbeeld in de Lissabonstrategie voor groei en werkgelegenheid, de nieuwe sociale agenda, het groei- en stabiliteitspact, de strategie voor duurzame ontwikkeling, maar ook in het beleid op het gebied van klimaatverandering en energie, of rond de Europese onderzoeksruimte.

Europa moet open, competitief en welvarend zijn. Het moet investeren in onderzoek en ontwikkeling en in de uitbouw van een moderne infrastructuur. Europa moet werk maken van een groene economie en het voortouw nemen tegen klimaatverandering. Het moet nieuwe bronnen van duurzame groei en sociale cohesie ontwikkelen, het Europa voor de mensen tot stand brengen en een nieuw tijdperk inluiden voor Europa als wereldspeler.

De Europese Unie moet op al deze punten inzetten, ook al beseft Barroso dat niet op alle vlakken even snel vooruitgang kan worden geboekt. Misschien kan hij de 'Monnet-methode'⁷² hiervoor van onder het stof halen?

*Frank Vereecken,
Afdeling Strategie en Coördinatie*

⁷¹ José Manuel Barroso, "Het Europa waar ik in geloof", september 2009, http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_NL.pdf. Alle andere geciteerde passages zijn eveneens afkomstig uit hetzelfde document.

⁷² Jean Monnet (1888-1979) wordt door velen aanzien als de grondlegger van de Europese Unie. De Europese eenmaking kon volgens Monnet het best worden verwezenlijkt door middel van een functionele benadering. Daarbij werd eerst rond bepaalde (meestal) economische dossiers een akkoord bereikt, die door een 'spill over'-effect ook tot een politieke consensus leidden. De invoering van de euro is een treffend voorbeeld van deze methode.

VLIZ viert verjaardag

▲ *Het VLIZ streeft ernaar het onderzoeksschip 'De Zeeleeuw' en andere gemeenschappelijke onderzoeksapparatuur en -infrastructuur optimaal in te zetten. Zo draagt het instituut bij tot de (inter-)nationale planning, het beheer en het efficiënt gebruik van mariene onderzoeksinfrastructuur, op vraag van de onderzoeksgemeenschap.*

In 2009 viert het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) haar 10-jarig bestaan. In deze korte tijd groeide het uit tot een uniek dienstverlenend platform ter ondersteuning van de mariene wetenschappen in Vlaanderen. Het herbergt een van de mariene topdatacentra in de wereld, erkend voor zijn expertise inzake biologische databanken.

Sinds zijn ontstaan in 1999 is het Vlaams Instituut voor de Zee uitgegroeid tot hét coördinatie- en informatieplatform ter ondersteuning van het kustgebonden en zeewetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Vanuit die rol fungeert het als internationaal aanspreekpunt. Het groeide zo uit tot een belangrijk knooppunt voor marien en kustgebonden onderzoek.

Zeespin in het web

In tegenstelling tot andere mariene instituten, heeft het VLIZ geen mandaat om zelf onderzoek te verrichten, met uitzondering van onderzoek en ontwikkelingen die specifiek aan het datacentrum zijn gekoppeld. Dit geeft het VLIZ een ongebonden en neutrale positie. Het kan een hele reeks wetenschapsondersteunende taken vrij aanbieden: het beheren van een datacen-

trum, het verlenen van logistieke steun aan onderzoekers, het beheren van een zeebibliotheek, coördineren en netwerken. De belangrijkste doelgroep is uiteraard de zeewetenschappelijke gemeenschap. Daarnaast biedt het VLIZ een gamma van zeegebonden informatie aan diverse doelgroepen: communicatie naar de pers en het grote publiek, actieve inbreng in het 'zeelukkig wetenschapspopularisering' en *last but not least* het aanleveren van

De InnovOcean site aan de Wandelaarkaai in Oostende

geaggregeerde gegevens en specifieke beleidsondersteunende informatie. Hiertoe sluit het VLIZ samenwerkingsovereenkomsten af met Vlaamse onderzoeksgroepen en administraties en integreert het zijn activiteiten in nationale en internationale netwerken.

Het VLIZ wordt aangestuurd door een raad van bestuur – voorgezeten door de gouverneur van West-Vlaanderen – samengesteld uit veertien leden, aangeleid door de Vlaamse Regering en de Provincie West-Vlaanderen. Daarnaast is er een Wetenschappelijke Commissie, die het multidisciplinaire en interuniversitaire karakter van het VLIZ weerspiegelt. Ook vertegenwoordigers van de Vlaamse en federale overheid zetelen hierin. Vertegenwoordigers van andere instellingen en onderzoeksdisciplines kunnen tot de Wetenschappelijke Commissie toegelaten worden. Het VLIZ realiseerde in 2008 een omzet van 4,7 miljoen euro. Naast de subsidies van beide voogdijoverheden, slaagt het erin om aanzienlijke externe financiering aan te trekken.

Zeewetenschappen ondersteund

De missie van het VLIZ is het ondersteunen van de zeewetenschappen. Het streeft naar de realisatie van vier strategische doelstellingen. Het VLIZ wil het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek en zijn internationale uitstraling bevorderen; op zeewetenschappelijk gebied fungeren als internationaal aanspreekpunt; de visibiliteit van het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek bij het grote publiek bevorderen; en het wil – gevraagd en ongevraagd – wetenschappelijke informatie aanleveren aan beleidsverantwoordelijken, zodat zij deze kunnen gebruiken in hun beleidsvorming omtrent mariene aangelegenheden.

Datanetwerk troef

Om deze doelstellingen te realiseren, onderneemt het VLIZ uiteenlopende activiteiten. Centraal daarin staat het Vlaams Marien Data- en Informatiecentrum (VMDC). Dit brengt gegevens bijeen, implementeert internationale standaarden en verdeelt data naar binnen- en buitenland. Zowel externe als eigen data worden er verzameld, op kwaliteit gecontroleerd, verwerkt en toegankelijk gemaakt. Een belangrijk datasysteem is het 'Integrated Marine Information System', met informatie over personen (>17000), instituten

(>7350), projecten (> 2200) en publicaties (>120.000). Het VLIZ-datacentrum is geïntegreerd in zowel Europese netwerken – zoals MarinERA, MarBEF, de ESF Marine Board en EUROBIS – als in wereldwijde netwerken, zoals WoRMS, GBIF en IODE van UNESCO. Het VMDC draagt bij tot het ontwikkelen van internationale standaarden voor het beheren en uitwisselen van gegevens en informatie. Het VLIZ heeft zich toegelegd op biologische data. Zo zijn al meer dan 180.000 van de 240.000 gekende mariene soorten volledig gedocumenteerd in de 'World Register of Marine Species (WoRMS)' opgenomen.

Over Planeet Zee

Het VLIZ brengt mariene expertise in Vlaanderen in kaart en reikt deze aan in binnen- en buitenland. Door het aanbieden van een discussieplatform, het organiseren van bijeenkomsten, congressen en vergaderingen en het uitgeven van publicaties bevordert het VLIZ de netwerking tussen de mariene wetenschappers onderling en met een brede waaier van belanghebbenden. Door haar biblio- en mediatheekactiviteiten bouwde het VLIZ trouwens een unieke collectie op van zeewetenschappelijke en kustgebonden literatuur (incl. grijze literatuur zoals rapporten en thesissen) en multimedia. Naast het actief promoten van Vlaams marien wetenschappelijk onderzoek bij het bredere publiek legde het VLIZ zich ook toe op het ontwikkelen van educatieve pakketten, vooral gericht op het middelbaar onderwijs. Met het pilootproject 'Planeet Zee' betreft het VLIZ wetenschappers op interactieve manier bij het opwekken van interesse voor de zee bij leerlingen van het middelbaar onderwijs. Het instituut beheert ook een informatieloket dat objectieve wetenschappelijke informatie verstrekt.

Het VLIZ is erin geslaagd om in tien jaar tijd Vlaanderen op de internationale kaart te zetten. Haar expertise wordt wereldwijd erkend. In de komende tien jaar wil het instituut haar activiteiten verder versterken en – als gerenommeerd centrum – haar diensten ook aan de Europese en wereldwijde mariene onderzoeksgemeenschap aanbieden.

Rudy Herman,
Afdeling Onderzoek

▲ 'Planeet Zee': de winnende klas gaat mee aan boord van de Zeeleeuw en ervaart een week lang wat zeewetenschappelijk onderzoek inhoudt.

▲ De uitgebreide databank van het VLIZ kan je online raadplegen via www.vliz.be/imis.

▲ De jongerencontactdag brengt jonge wetenschappers uit België, Frankrijk en Nederland samen.

▲ Het onderzoeksschip De Zeeleeuw, De Zeekat en enkele Vlaamse zeeonderzoekers aan het werk in de Westerschelde.

Kunnen we spreken met hersenen?

In vorige edities van EWI-Review kwamen de vier strategische onderzoekscentra aan bod. Deze worden aangemoedigd om interdisciplinaire samenwerking op te zetten. Samenwerking tussen verschillende wetenschappelijke disciplines blijkt immers bijzonder vruchtbaar te zijn voor wetenschappelijke doorbraken. In het voorjaar van 2009 werd een eerste samenwerking boven de doopvont gehouden. De eerstgeborene gaat de uitdaging aan neurowetenschappen te combineren met nano-elektronica. Neuro-Electronics Research Flanders – NERF – ziet het daglicht.

Uit tal van rapporten blijkt dat onze 'grijze hersencellen' onze belangrijkste troef zijn. En dat de kenniseconomie onze toekomst is. Het lijkt geen twijfel dat kennis en brains samengaan. Maar als onze hersencellen onze belangrijkste troef zijn, kunnen we maar beter perfect weten hoe ze functioneren. Vooral de manier waarop neuronen boodschappen uitwisselen blijft nog grotendeels onbekend terrein. Valt de neuronentaal te ontcijferen? En kunnen we ooit zelf communiceren met onze hersenen, in hun eigen taal?

Uitdaging van formaat

Een grote uitdaging, want het menselijk brein is een zeer complex orgaan, opgebouwd uit miljarden neuronen (zenuwcellen) die via een complex netwerk met elkaar verbonden zijn. Verschillende wetenschappelijke disciplines bestuderen de werking van het menselijk brein vanuit hun eigen invalshoek: biologie, psychologie, geneeskunde. De neurowetenschappen hebben de laatste jaren dan ook enorme vooruitgang geboekt. Het

menselijk brein is echter zo complex, dat er nog heel wat extra onderzoek nodig is.

Dat is precies de ambitie van de wetenschappers van NERF, een samenwerking tussen IMEC⁷³, VIB⁷⁴ en K.U.Leuven. De onderzoeksinstituten bundelen hun kennis om verbindingen te leggen tussen minuscule chips en individuele hersencellen, werk op nanoschaal. Die precisie is mogelijk dankzij recente ontwikkelingen in nano-elektronica en neurobiologie. Eens de code waarmee neuronen communiceren gekraakt, willen de onderzoekers de nanochips en de neuronen boodschappen laten uitwisselen. Om nieuwe doorbraken te realiseren, moet men de gepaste disciplines combineren. Door de miniaturisering, tot op nanometerschaal, is het gebruik van elektronica mogelijk geworden in de biotechnologie en geneeskunde. De voortschrijdende miniaturisering laat immers toe technologie te ontwikkelen die kan ingezet worden om individuele cellen en cel-celinteracties te meten.

Grote maatschappelijke impact

IMEC en VIB werken al geruime tijd samen om een chip te ontwikkelen die de signalen van de neuronen kan detecteren, en die ook zelf signalen naar de neuronen kan sturen. Een chip die geschikt is voor zowel *in-vitro*- als *in-vivo*-toepassingen, zoals bij het onderzoek naar neurodegeneratieve ziektes als Alzheimer of Parkinson. Ook aan de K.U.Leuven wordt onderzoek gevoerd naar de interactie tussen hersenen en elektronen, onder meer naar *deep brain*-stimulatie van patiënten met hersenziekten.

Onderzoek naar de werking van het menselijk brein is een uitdaging waarvan de resultaten een enorme impact kunnen hebben op de maatschappij. Het kan leiden tot nieuwe inzichten, methoden en technologieën nodig voor de diagnose en behandelingen van disfuncties, verouderingsverschijnselen, traumata, migraine, verslaving, depressies, enz. Implanteerbare systemen om de hersenactiviteit te meten en te stimuleren kunnen toegepast worden bij pijnbeheersing of bij het herstel van zenuwbanen. Als gevolg van de vergrijzende maatschappij is er een toename in hersenaandoeningen te verwachten en een groeiende nood aan betere behandelingsmethoden.

Nieuw toponderzoekscentrum in wording

Op 3 april 2009 zette de Vlaamse Regering het licht op groen voor de ondersteuning van NERF. Het nieuwe centrum werd ingeplant op de IMEC-campus in

Leuven. Daar kunnen de multidisciplinaire onderzoeksteams van neurobiologen, geneeskundigen en ingenieurs werken in een nieuw neurolabo – 1000 m² groot – met toegang tot state of the art clean rooms. NERF beschikt jaarlijks over een structureel budget van 3 miljoen euro. De Vlaamse overheid voorziet een derde daarvan. De drie onderzoekspartners VIB, IMEC en K.U.Leuven zorgen voor het saldo. Eenmaal op kruissnelheid beoogt men de inkomsten te verdubbelen via projecten en externe financiering. Verwacht wordt dat het initiatief tegen 2014 op kruissnelheid komt met een 50-tal toponderzoekers. Deze beperkte onderzoeksgroep kan rekenen op inbreng vanuit de programma's van het VIB in de neurobiologie en van IMEC in de nano-elektronica.

Met de start van NERF beschikt Vlaanderen over een eerste veelbelovend samenwerkingsverband met een groot maatschappelijk valorisatiepotentieel. De partners hebben een complementaire expertise en zijn gelijkwaardig betrokken bij het initiatief dat gericht is op een gemeenschappelijke strategische doelstelling. Samen met de structurele financiering beschikt NERF dus over de nodige succesfactoren eigen aan een kwalitatief hoogstaand en duurzaam samenwerkingsverband. Het is nu aan de partners om dit initiatief verder uit te bouwen en zich op te werken tot een internationaal erkend expertisecentrum in de neuro-elektronica.

Karel Goossens,
Afdeling Onderzoek

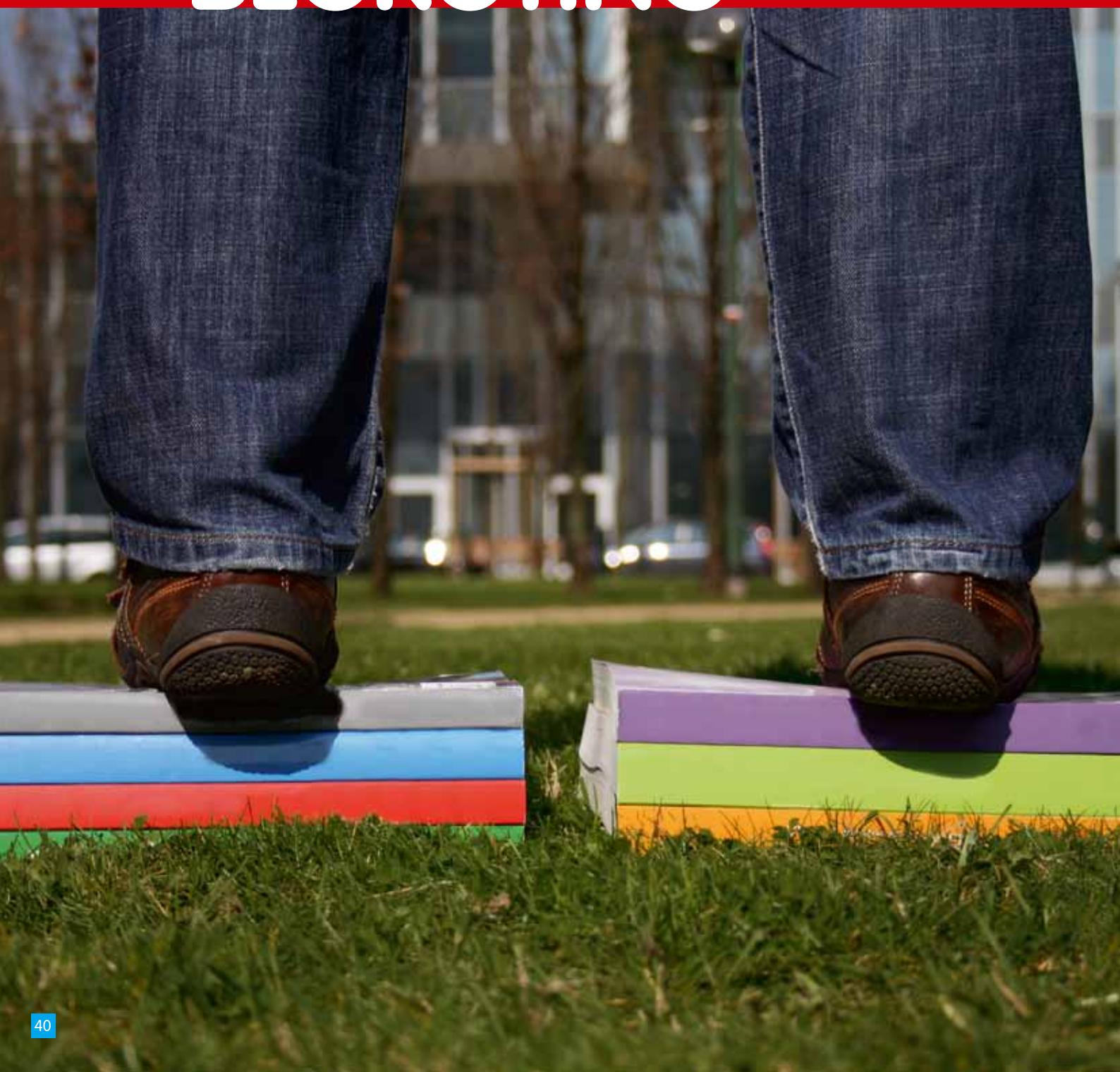
Info op www.vib.be/Research/EN/NERF

73 Zie EWI-Review (1) 1: 20 – 23

74 Zie EWI-Review (1) 1: 25 – 27

Het Steunpunt
**FISCALITEIT &
BEGROTING**

Dat beleid afhankelijk is van de beschikbare middelen, werd de laatste maanden sterk benadrukt. Voor de Vlaamse overheid is wetenschappelijke ondersteuning in fiscaliteit en begroting dan ook zeer welkom. Het Steunpunt Fiscaliteit & Begroting groepeerde economen, juristen, fiscalisten en bestuurskundigen verbonden aan de Hogeschool Gent, de Universiteit Gent en de K.U.Leuven. Met een budget van 475.000 euro op jaarbasis is het een van de kleinere samenwerkingsverbanden. De onderzoeksagenda is niettemin ambitieus: met een team van tien promotoren en zes onderzoekers werd ingezet op elf onderzoeksprojecten van variabele looptijd.

Na een opstartjaar, kwamen de activiteiten van het steunpunt in 2008 op kruissnelheid. Het onderzoek werd gebundeld in drie basis-A-sporen en diverse korte B-projecten. Hieronder worden een aantal van deze studies en een greep uit de beschikbare resultaten voorgesteld.

Scenario's in rekening

Het onderzoek rond de Vlaamse publieke financiën heeft voornamelijk een pro-actief, beleidsvoorbereidend karakter. Een eerste voorbeeld zijn de analyses van de te verwachten effecten van de invoering van rekeningrijden voor vrachtwagens⁷⁵. Binnen dit onderzoeksproject worden verschillende scenario's bestudeerd: tolconcurrentie tussen alternatieve routes (waarin zowel weg, spoor en binnenvaart zijn opgenomen) voor België ten opzichte van Nederland; de effecten van rekeningrijden op het transportvolume, op de ontvangsten voor de overheid, op de emissies van schadelijke stoffen. De resultaten van de studie kunnen geraadpleegd worden op de website van het steunpunt.

Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van een alternatief model voor de toekenning van registratierechten-klein beschrijf⁷⁶. Uit internationale vergelijking blijkt immers dat het tarief van de Belgische registratierechten tot de hoogste van Europa behoort. Bovendien is de basis waarop de korting wordt berekend, met name het kadastraal inkomen, sedert medio de jaren 70 niet meer aangepast aan de feitelijke toestand van het onroerend goed. Het steunpunt simuleerde daarom de impact op de ontvangsten van een volledig nieuw model van 'huiskorting'. Het voorstel voorziet dat deze toegekend moeten worden op basis van de verkoops-waarde, de ouderdom van het gebouw, de oppervlakte van het gebouw en indicato-

ren van de sociale status van de koper.

Ook de studie over de te verwachten impact van de vergrijzing en vergroening op de financiën en de analyse van de opportuniteiten van een gewestelijke overname van de federale schuld⁷⁷ hebben tot doel toekomstige beleidsvraagstukken te analyseren.

Het steunpunt levert via het planningsinstrument VLADYMO (Vlaams dynamisch model) prognoses af over de effecten van de vergrijzing op de overheidsfinanciën. Het onderzoeksteam hanteert hiervoor nieuwe bevolkingsvooruitzichten over de periode 2007-2060. Deze verschillen sterk van de voordien beschikbare demografische voorspellingen qua basishypothesen inzake vruchtbaarheid en migraties uit de nieuwe EU-lidstaten. Het steunpunt onderzocht hoe deze demografische ontwikkelingen respectievelijk de dotatie uit de personenbelasting en de solidariteitsbijdragen van de Gewesten zullen beïnvloeden. Ook de evolutie van de basisdotatie, de btw-dotatie en de bijkomende Lambermontmiddelen⁷⁸ aan de gemeenschappen werd zo voorspeld. De simulaties wijzen uit dat de financiering van de gewesten en de gemeenschappen in de toekomst een groter gewicht zal krijgen in de federale begroting. Tot 2030 zal de Vlaamse Gemeenschap haar budgettaire marge nog zien toenemen. Pas in de periode 2030-2050 zal die marge dalen, maar nog steeds positief blijven voor de Vlaamse Gemeenschap, in tegenstelling tot de Franstalige Gemeenschap waar verwacht wordt dat de marge negatief zal uitvallen.

Beleidsondersteunend: een eigen Vlaamse fiscaliteit

In tweede instantie heeft het Steunpunt Fiscaliteit & Begroting een beleidsonder-

steunende rol. Het juridisch onderzoek rond de opportuniteiten van de regionalisering van de vennootschapsbelasting en personenbelasting⁷⁹ leidde tot een reeks relevante inzichten voor het debat rond de staatshervorming. De gewesten kregen via de Lambermontakkoorden immers de mogelijkheid om kortingen of opcentiemen op de federale personenbelasting in te voeren.

Uit het overzicht van werkbare modellen voor de regionalisering van (onderdelen van) de personenbelasting die het steunpunt opstelde, bleek dat heel wat mogelijk is met eerder geringe aanpassingen aan de Bijzondere Financieringswet: belastingaftrekken, belastingvrijstellingen, aftrekbare bestedingen, een aanpassing van de belastingvrije som en enige vorm van bijzondere of algemene korting op het federale tarief. Een gesplitst tarief-model vergt grotere aanpassingen.

De studie analyseerde de mogelijkheid tot een gewestelijke onroerendgoedfiscaliteit. Ze focuste ook op de juridische en technische haalbaarheid en uitvoerbaarheid van een regionalisering van de vennootschapsbelasting. Uit de analyse bleek dat de Europese wetgeving ruimte laat voor een dergelijke regionalisering. Het dubbele tariefmodel – het Zwitserse model met een substantieel verminderd federaal tarief plus een afzonderlijk regionaal tarief – blijkt het meest 'logische' model, gezien de Belgische regionalisering van bevoegdheden op het uitgavenbeleid. Het dubbele tariefmodel vergt evenwel grote wijzigingen aan het dotatiemechanisme uit de Bijzondere Financieringswet. Het vereist immers dat een deel van de opbrengsten van de vennootschapsbelasting rechtstreeks worden toebedeeld. Het kortingenmodel is dan weer het meest plausibele en makkelijkst haalbare: hierin mag elke regio tot een

bepaald maximum kortingen toepassen op het federale basistarief. Het model is eenvoudiger in te brengen als budgettaire uitgave van een regio onder de vorm van een korting op de vennootschapsbelasting.

De studie van de impact van de vennootschapsbelasting op de genese van nieuwe ondernemingen voor een panel van OESO-landen maakt deel uit van het onderzoeksspoor 'fiscaliteit in functie van groei en werkgelegenheid'. Het realiseren van een hogere werkgelegenheid en een hogere economische groei blijft een absolute noodzaak in vele Europese landen en regio's, waaronder Vlaanderen. Onderzoek toonde aan dat het begrotingsbeleid – en de fiscaliteit in het bijzonder – hiertoe belangrijke instrumenten kunnen zijn. De sterkte van alternatieve maatregelen is echter weinig bekend. Het percentage nieuwe, startende ondernemingen wordt

– behalve door toegangsrestricties door juridische/administratieve drempels – verklaard op basis van de belastingvoet en de economische groei⁸⁰.

Beleidsvaluatie: profiel van erflaters en schenkers

Daarnaast bestudeerde het Steunpunt Fiscaliteit & Begroting de afgelopen twee jaar onder meer de effecten van de verlaging van de schenkingsrechten op roerende goederen en de verlaging van de schenkingsrechten op bouwgronden. Is deze hervorming wel voldoende bekend? Hoe beïnvloedt deze hervorming het gedrag van erflaters? Wie zijn de belastingplichtigen die van de maatregel genoten hebben?

Kwalitatief onderzoek bij bankiers, vermogensbeheerders en notarissen wees uit dat

de hervorming zijn doel niet heeft gemist. Deze experts merken een duidelijke verschuiving naar geregistreerde schenkingen en, in mindere mate, naar bankgiften. Het profiel van de meer vermogende schenker is volgens hen een gehuwd(e), gezond(e) man/koppel, ouder dan 65, met volwassen kinderen. Hij/zij schenkt(t)(en) substantiële bedragen in rechte lijn – steeds vaker ook aan kleinkinderen – met het oog op successieplanning. Deze schenking gaat dan ook meestal gepaard met een notariële akte waarin verschillende voorwaarden (last, terugkeer, enz.) opgenomen worden. Daarnaast onderscheiden ze doelgerichte en occasionele schenkingen. Deze transfers gebeuren typisch op iets vroegere leeftijd. Vaak betreft het financiële steun aan de kinderen bij het opstarten van een zaak of bij het verwerven van een gezinswoning. Deze schenkingen gebeuren voor de volle eigendom. Ze gaan zelden gepaard met

**fiscaliteit en
begroting**

een geregistreerde akte, maar gebeuren eerder via hand- of bankgift.

Terwijl de experts veeleer zicht hebben op de grotere vermogens, werden via face-to-face-interviews bij 250 potentiële schenkers inzichten opgedaan over de motivaties tot schenken bij de modale belastingplichtigen. Een bevraging van een groep 50-plussers wees uit dat vrouwen en gehuwde belastingplichtigen vaker schenken en dat de kans op een schenking significant groter is vanaf de leeftijd van 70 jaar. Kinderen in de actieve fase van hun leven maken een grotere kans op een gift. De hervorming blijkt sterk geapprecieerd te worden, maar in het algemeen blijkt de kennis over het specifieke karakter van een notariële schenking beperkt.

Een representatieve bevraging bij 1.050 Vlamingen van 25-50 jaar, wees ook uit dat de begunstigde van de schenking vooral van het mannelijk geslacht is en

significant vaker eigenaar van een gezinswoning en gehuwd. Hij maakt eerder deel uit van een tweeverdienergezin, geniet significant vaker een middeninkomen en is hoger opgeleid. Hij is meestal ouder dan 45 en werkt meer dan 4/5.

Dit profiel sluit sterk aan bij de conclusie van de experts: schenkers gaan pas over tot een schenking wanneer de begunstigde enige maturiteit en stabiliteit heeft bereikt in zijn professionele en persoonlijke leven. Opvallend is ook dat schenkingen weinig wijzigen aan het courante bestedingspatroon of de arbeidskeuzes van de begunstigten. De enige belangrijke impact op het gerapporteerde gedrag van de begunstigten betrof een toename van investeringen in onroerend goed.

Blik op de agenda

Noteer alvast dat in het voorjaar 2010 het steunpunt een studiedag organi-

seert rond de impact van de fiscaliteit op groei, werkgelegenheid en de creatie van ondernemingen. Voor meer informatie over de onderzoeksagenda, publicaties en studiedagen kunt u terecht op de website van het steunpunt.

75 door S. Proost, K.U.Leuven

76 door C. Smolders, Hogeschool Gent

77 door D. Heremans en K. Algoed, K.U.Leuven

78 Middelen die voortvloeien uit de herfinanciering van de Gemeenschappen die beslist werd bij de Lambermontstaatshervorming van 2001, door het doorvoeren van een forfaitaire verhoging van de btw-dotatie en door de koppeling van deze dotatie aan 0,91% van de reële groei vanaf 2007.

79 door A. Haelterman, K.U.Leuven

80 De resultaten zijn pas gepland voor het najaar 2009.

Naam: Steunpunt Fiscaliteit & Begroting

Promotor-coördinator: Prof.dr. C. Smolders (Hogeschool Gent)

Consortiumleden: UGent KULeuven en Hogeschool Gent.

Adres: Hogeschool Gent

Campus Schoonmeersen

Bureel C201b

Voskenslaan 270

9000-Gent

Tel.: 09 248 88 35

Fax: 09 242 42 09

E-mail: vanessa.bombeec@hogent.be

Website: www.steunpuntfb.be

Functioneel bevoegde minister: Philippe Muyters, Vlaams minister van Financiën, Begroting, Werk, Ruimtelijke Ordening en Sport

Budget: 475.000 euro

Biotech:

een van de sterke kanten van Vlaanderen

Zowel in Europa als voor de OESO geldt biotechnologie als een drijvende kracht achter innovatie⁸¹, zowel op het vlak van gezondheid als in landbouw en milieu. Het socio-economisch potentieel ervan is enorm. Vlaanderen investeert sinds de jaren '80 sterk in biotechnologie en draagt daarmee bij aan de uitbouw van een bio-economie. Biotechnologie is daarenboven belangrijk voor het realiseren van de doelstellingen van het ViA-plan, om Vlaanderen tegen 2020 te laten aansluiten bij de meest succesvolle kennisregio's in Europa.

Om de evolutie in de biotechnologie-gedreven economie in Vlaanderen te analyseren, werd vorig jaar – als vervolg op de biotechstudie van 2001 in opdracht van EWI – een nieuwe studie uitgevoerd. Doel was de bedrijven in kaart te brengen die in 2007 actief waren in biotechnologie; hetzij in O&O, hetzij in het produceren van goederen en/of diensten in biotechnologie. Zo zou de overheid inzicht krijgen in het belang van biotech voor de economie en in het belang van overheidssteun aan de sector. Tevens moest de studie duidelijk maken welke drijvende factoren en hinderpalen er zijn voor biotechbedrijven. Een vergelijking maken van de impact van biotechnologie in de ons omringende landen en regio's was een ander doel. De studie werd bovendien gebruikt om te rapporteren aan de OESO over de biotechnologie in Vlaanderen in 2007⁸².

Werken in de biotech

Om zich al dan niet als een biotechnologiebedrijf te identificeren, werd de OESO-definitie gehanteerd. Deze omschrijft ook de activiteiten die onder biotechnologie vallen.

Meer dan 80% van de 163 gecontacteerde bedrijven werkten mee aan de bevraging. 53 identificeerden zichzelf als echte biotechbedrijven (zie Tabel 3): zes grote bedrijven (meer dan 250 werknemers), twaalf middelgrote en 36 kleine bedrijven (minder dan 50 voltijdse werknemers). Daarnaast identificeerden twintig bedrijven zichzelf als gemengde biotechbedrijven, die een belangrijk gedeelte van hun activiteiten wijden aan biotech, maar daarnaast ook andere activiteiten hebben. Vijf ervan behoren tot de categorie grote bedrijven, zes tot de categorie middelgrote, en negen zijn kleine bedrijven. De overige zagen

zichzelf niet als biotechbedrijf en worden buiten beschouwing gelaten.

Ten opzichte van 2001 (27) is het aantal echte biotechbedrijven nagenoeg verdubbeld. Deze tendens wordt gereflecteerd in de tewerkstellingscijfers. Die groeiden van 1.490 voltijdse biotechbanen in 2001 tot 3.585 in 2007 in de echte biotechbedrijven; of meer dan 5.000 banen voor de hele sector (zie Tabel 3) ten opzichte van 2.190 biotechbanen in 2001. Daarbovenop werden in 2007 bijna 34.00 biotechbanen geteld aan universiteiten en ook in hogescholen. Naar schatting is biotech door indirecte tewerkstelling nog eens goed voor 24.500 banen.

Gezondheidsgerelateerde (of rode) biotech is duidelijk het belangrijkste onderdeel van de biotechindustrie. Dat blijkt zowel uit het aantal bedrijven, de tewerkstelling, de uitgaven, als uit de omzet.

Van de 53 echte biotechbedrijven zijn er 29 actief in rode biotech; elf werken in de landbouwgerelateerde of groene biotech; zeven zijn actief in industriële processing of witte biotech. Vier bedrijven hebben bio-informatica als hoofdactiviteit; slechts twee bedrijven geven aan dat ze vooral werken in milieugerelateerde biotech. Van de twintig gemengde biotechbedrijven zijn er vier in rode biotech, drie in groene, acht in witte, vier in milieugerelateerde biotech en slechts één in bio-informatica.

Topsector op wereldvlak

De Vlaamse biotechbedrijven waren in 2007 goed voor een omzet van 616 miljoen euro of 0,6% van het bbpr. Tabel 4 biedt een vergelijkend overzicht van de omzet in biotechnologie in verschillende Europese landen in 2006. Voor Duitsland en Vlaanderen worden cijfers van 2007 gehanteerd. Uitgedrukt in percentage van het bbpr blijkt dat Vlaanderen in biotechnologie mee aan de top staat. De omzet van de echte biotechbedrijven werd sedert de vorige studie bijna vijf keer groter.

Het belang van de biotechnologie in Vlaanderen wordt bevestigd door de O&O-uitgaven (zie Tabel 5; net als in vorige tabel worden gegevens van verschillende jaren getoond, omdat recentere cijfers niet beschikbaar zijn.) Ook hieruit

bleekt dat Vlaanderen in biotechnologie hoog scoort. Ongeveer een vijfde van de totale O&O-uitgaven (bedrijven en publieke sector) gaat naar biotechonderzoek. De biotech-O&O-intensiteit (als percent van de industriële toegevoegde waarde) is 0,44%. Volgens de OESO-publicatie staat Vlaanderen hiermee aan de top. Ter vergelijking: voor de Verenigde Staten geeft deze indicator 0,31%.

Biotech succesvol naar de beurs

De biotechbedrijven blijken vrij stabiel en groeien. Al in 1996 vond de eerste beursintroductie op de EASDAQ (NASDAQ-Europe) van een biotechbedrijf uit Vlaanderen plaats: Innogenetics. Galapagos en Devgen volgden in 2005 met een beursgang op Euronext. In 2006 werden ook Thrombogenics en OncoMethylome Sciences op Euronext genoteerd. Tigenix en Ablynx volgden in 2007. Ablynx realiseerde trouwens de grootste introductie van een biotechbedrijf op Euronext ooit.

Steun blijft nodig

Volgehouden steun voor de verdere ontplooiing van O&O-activiteiten op weg naar nieuwe producten of processen blijft evenwel belangrijk voor de biotechbedrijven in Vlaanderen. Het IWT is een belangrijke financieringsbron voor de

O&O-activiteiten, zowel in academische omgeving als bij de industrie. Het IWT stelde in 2007 in totaal 28,4 miljoen euro ter beschikking van biotechgerelateerde activiteiten, waarvan 19,2 miljoen euro voor pure biotechbedrijven. 44 bedrijven vermeldde dat ze steun ontvingen van het IWT. Daarnaast ontvingen 22 bedrijven samen 15 miljoen euro uit het Europese kaderprogramma.

Naast overheidssteun zijn ook risicokapitaalverstrekkers essentieel voor biotechbedrijven. 85 miljoen euro risicokapitaal werd in 2007 geïnvesteerd in de pure biotechbedrijven. Toegang tot kapitaal – zowel bij overheid als privékapitaalverstrekkers – wordt als belangrijk ervaren, maar vormde tot dan blijkbaar geen groot obstakel. Gezien de veranderde financiële situatie na afloop van de studie, kan dit gegeven echter een aanzienlijke barrière vormen in de komende periode. Recente persberichten wijzen in die richting, maar anderzijds zijn er tot nog toe geen grote problemen gemeld. Al bij al lijkt de Vlaamse biotechindustrie de crisis te doorstaan. Een vervolgstudie zal nodig zijn om hierin meer inzicht te krijgen.

Kathleen D'Hondt,
Afdeling Onderzoek

Tabel 3: Samenvattend overzicht van de biotech in Vlaanderen

Totaal aantal biotechnologiebedrijven	73 bedrijven
Aantal pure biotechnologiebedrijven	53 bedrijven
Aantal gemengde biotechnologiebedrijven	20 bedrijven
Totaal aantal biotechnologietewerkgestelden in biotechnologiebedrijven	5059,15 VTE
Aantal biotechnologietewerkgestelden in pure biotechnologiebedrijven	3585,25 VTE
Aantal biotechnologietewerkgestelden in gediversifieerde biotechnologiebedrijven	1473,90 VTE
Totale omzet door biotechnologieactiviteiten	€ 679,0 miljoen
Omzet door biotechnologieactiviteiten in pure biotechnologiebedrijven	€ 615,9 miljoen
Omzet door biotechnologieactiviteiten in gemengde biotechnologiebedrijven	€ 63,2 miljoen
Totale omzet in biotechnologierelateerde O&O	€ 554,1 miljoen
Uitgaven in biotechnologierelateerde O&O door pure biotechnologiebedrijven	€ 277,2 miljoen
Uitgaven in biotechnologierelateerde O&O door gemengde biotechnologiebedrijven	€ 276,9 miljoen

Tabel 4: Omzet door biotech als % van het BBPR⁸³

	Omzet M euro	% BBPR (2006)
Zweden	1,084	0,35
VK	2,979	0,15
Nederland	745	0,14
België	207	0,07
Duitsland	2000	0,08
Frankrijk	777	0,04
Vlaanderen *	616	0,36

* Voor Vlaanderen werden enkel de echte biotechbedrijven in 2007 meegerekend.

Tabel 5: Uitgaven in biotech O&O als % van GERD

	Private uitgaven O&O 2004 in M euro	% van GERD in 2004
Vlaanderen 2008*	277 (554)	7,2 % (14,4 %)
België	315	5,8
VK	1557	5,2
Zweden	367	3,5
Duitsland	1507	2,7
Frankrijk	589	1,7
Nederland	147	1,7

* voor 2007, echte biotechbedrijven (gemengde biotechbedrijven) – Vlaamse studie

81 Zie EWI-Review (2) 2: 34 – 35.

82 OECD Biotechnology Statistics 2009 – zie www.oecd.org/sti/biotechnology.

83 Bron: Ernst&Young, 2007, bewerking Technopolis Group 2008.

EWI Focus II: innovatie meten in Vlaanderen

Onder de naam EWI Focus organiseert het departement EWI open workshops, waarin actuele beleidsthema's, uitdagingen of resultaten in verband met economie, wetenschap en innovatie onder de loep worden genomen. 'Innovatie meten in Vlaanderen' was de titel van de tweede uit de reeks.

Vlaanderen wil, als kenniseconomie, tegen 2020 aansluiting vinden bij de innovatieve topregio's in Europa. Dat veronderstelt – zeker in tijden van economische crisis – dat de innovatie-inspanningen vanwege de overheid en bedrijven worden volgehouden. In dit kader zijn concrete en nauwgezet opgevolgde maatregelen een must.

In het regeerakkoord 2009-2014 legt de Vlaamse Regering sterk de nadruk op de realisatie van het plan Vlaanderen in Actie. Hierbij werden twintig doelstellingen geformuleerd (Pact 2020) en vijf te forceren doorbraken om Vlaanderen naar de top van Europa te leiden. Een daarvan is 'Innovatiecentrum Vlaanderen', gericht op het versterken van innovatie als hefboom in ons economisch weefsel.

Kritische kijk

De EWI-workshop wou een kritische discussie openen over het meten van innovatie in Vlaanderen, ook op lange termijn; over de (nieuwe) input-, output- en outcome-indicatoren die hiervoor nodig zijn.

De huidige indicatorenset voor de opvolging van het Vlaams Innovatiepact⁸⁴ werd voorgesteld door dr. Vincent Thoen, navorser bij de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB). Elf prioritaire kernindicatoren meten de verschillende stadia van de innovatieketen: zowel input (financiële middelen, menselijk potentieel,...), processen, output (nieuwe kennis, producten, ...) als effecten. Deze verschillende schakels (apart) meten aan de hand van indicatoren is uiteraard noodzakelijk. Maar er zijn grote uitdagingen voor de toekomst: inzicht verkrijgen in de 'black

box' tussen input en output; of meer te weten komen over outputadditionaliteit. Wanneer de innovatieactoren beslissen om een nieuw Innovatiepact op te maken, zullen ze moeten nadenken over nieuwe, verbeterde indicatoren op basis van nieuwe inzichten.

Professor Koenraad Debackere van het Expertisecentrum O&O Monitoring (ECOOM) had het over evoluties en inzichten in de ontwikkeling van O&O- en Innovatie-indicatoren (OO&I-indicatoren). Hij benadrukte het belang van internationale standaarden, waardoor vergelijking van de resultaten met andere regio's en landen mogelijk is. Zo ontwikkelde ECOOM de methodologie om octrooien toe te wijzen aan regio's, die wordt gebruikt door EUROSTAT om de Europese octrooistatistiek en -kaarten op te maken tot op NUTS 3⁸⁵-niveau.

Er komen ook heel wat uitdagingen op de ontwikkelaars van O&O- en Innovatie-indicatoren af: er is steeds meer nood aan het meten van de resultaten van de input. Hoe meet men de output en outcome? Om te weten in hoeverre deze output ook daadwerkelijk het resultaat is van de input, is heel wat studiewerk en een robuuste methodologie noodzakelijk. Heel in het bijzonder vereist het in kaart brengen van 'outcomes' de nodige controles om de effecten van maatregelen daadwerkelijk op hun impact te kunnen toetsen. Dit noodzaakt hoe dan ook de ontwikkeling en de opbouw van longitudinale en multivariate dataverzamelingen.

ECCOOM besteedde veel aandacht aan de ontwikkeling van valide en betrouwbare indicatoren voor het meten van O&O-additionaliteit. Een recente studie wees uit dat het additionaliteitseffect er wel degelijk is. De studie berekende zelfs dat voor elke euro O&O-steun er bijkomend 1,3 euro aan O&O door de onderneming wordt geïnvesteerd.

Expertise is aanwezig

De EWI focus workshop bewees alvast dat in Vlaanderen heel wat expertise aanwezig is om innovatie te meten. Maar willen we hierin verder vooruitgang boeken, dan staan we voor aanzienlijke uitdagingen om ook in de toekomst op een zo efficiënt en effectief mogelijke manier te blijven meten.

Koen Waeyaert,
Afdeling Kennisbeheer

"Vlaanderen moet voldoende attractief worden om gediplomeerden aan te trekken"

reacties panelgesprek

Na de twee presentaties restte heel wat stof ter discussie. Het panel werd zo samengesteld, dat het thema vanuit verschillende invalshoeken kon worden becommentarieerd. VRWB, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen (FIT), IMEC, ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV), Instituut voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT) en het kabinet Wetenschap en Innovatie waren vertegenwoordigd. Professor Debackere leidde het panelgesprek in goede banen.

Kritische vragen

Tijdens het panelgesprek kregen de panelleden en het publiek eerst de kans hun mening te geven over de toespraken en over het belang van innovatie in het algemeen. Zo werd er onder meer opgemerkt dat de op ons afkomende vergrijzing de groei doet afnemen, maar dat innovatie deze tendens kan omkeren. Er werd tevens geopperd dat Vlaanderen voldoende attractief moet worden om gediplomeerden aan te trekken. Daarnaast moeten we ook aandacht hebben voor sociale innovatie, en niet enkel voor technologische innovatie. In verband met het meten van innovatie werd ook aangehaald dat er te weinig indicatoren zijn die de samenwerking over de disciplines heen meten. Additionaliteit meten kan soms belangrijker zijn dan de indicator zelf. Ook kritische vragen als "Hoe vertalen we indicatoren naar kennis en vervolgens naar beleidsbeslissingen?" werden in de groep gegooid.

Economische crisis

Tijdens het panelgesprek was er uiteraard ook aandacht voor de diepe economische crisis. Die zorgt immers voor beperktere financiële ruimte, zowel bij bedrijven als overheden. Hierdoor ontstaat de opportuniteit om andere, niet-financiële accenten te leggen. Samenwerking moet centraal staan en versnippering moet tegengegaan worden. Om de job van onderzoeker aantrekkelijk voor te stellen, moet het totaalpakket aan voordelen bekendgemaakt worden (ook de economische, sociale, culturele, ... aspecten), en niet alleen het financiële aspect. Voorts werd er geijverd voor meer aandacht voor innovatieve processen in de quartaire sector, en moeten we op basis van de VRWB-speerpuntclusters de juiste accenten leggen en keuzes maken.

Meer weten?

De presentaties zijn te consulteren op de website www.ewi-vlaanderen.be.

84 Zie EWI-Review (3) 1: 18 – 19

85 De NUTS-gebieden (Nomenclature des Unités Territoriales de Statistiques) betreffen een statistische verdeling van EU-lidstaten in deelgebieden. In België zijn de NUTS 1-gebieden de drie gewesten, bestaan de NUTS 2-gebieden uit de tien provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en zijn de NUTS 3-gebieden de 43 Belgische arrondissementen.

危机

Chinees Toeval

Europa heeft de ambitie tegen dit jaar de meest competitieve en dynamische kenniseconomie van de wereld te zijn. Het ontwikkelen van kennis vereist niet enkel bereidheid en gedrevenheid, maar steunt ook voor een belangrijk deel op financiële input. Elk Europees land moet een financiële inspanning leveren om de Lissabondoelstelling mee te helpen verwezenlijken. Als maatstaf geldt het bedrag dat ieder land aan onderzoek en ontwikkeling (O&O) besteedt. Dit zou minimum 3% van het bbp moeten bedragen: de zogenaamde Barcelonanorm. Moeten we die ambitieuze Lissabondoelstelling en de bijbehorende Barcelonanorm dan nu maar opbergen?

Wie wil vooruitgaan, heeft geld nodig. Maar is het echt zo dat creativiteit, innovatie en competitiviteit alleen via grote

budgetten kunnen worden gestimuleerd? Misschien leidt de crisis net tot nieuwe kansen en inzichten. Schaarste stimuleert creativiteit en innovatie. De positieve drang om te overleven in een veranderende omgeving is de meest sublieme stimulans voor competitiviteit. Niet voor niets worden Darwin en zijn theorie herdacht. Vaak raken net die innovatieve initiatieven en denkwijzen nadien duurzaam verankerd in onze samenleving.

Zo was geraffineerde suiker (op basis van suikerriet) op het einde van de 18de eeuw nog een kostbaar goed, enkel bestemd voor de rijken. Suikerriet werd vooral in de overzeese kolonies door slaven geproduceerd. Langzamerhand geraakte suiker ingeburgerd. Tot de continentale blokkade onder Napoleon de handel op het Europese

vasteland lamlegde en een suikercrisis en schaarste ontstonden. De Franse keizer moest op zoek naar alternatieven om lokaal suiker te produceren.

Een Berlijnse scheikundige had reeds in 1747 ontdekt dat suikerbieten dezelfde suiker bevatten als suikerriet. Het zou evenwel nog een halve eeuw duren, vóór de eerste echte suikerbietenfabriek werd gebouwd. Napoleon gaf opdracht om massaal lokaal suikerbieten te telen en suiker te produceren (ook in Vlaanderen), wat de prijs van suiker drastisch verlaagde. De jonge suikerbietenindustrie kreeg het opnieuw moeilijk na de val van Napoleon, toen de goedkope (want door slaven geproduceerde) rietsuiker de duurdere bietsuiker verdrong. Na de afschaffing van de slavernij bloeide de bietsuikerindustrie evenwel terug op. Suiker was nu voor

Crisis lijkt met stip het meestgebruikte woord van 2009 te zijn. Overal ging en gaat het slecht. Besparingen zijn aan de orde van de dag. De crisis heeft echter niet alleen invloed op wat is of was, maar ook op wat nog komen moet. Moeten we nu ook besparen op onze ambities?

iedereen beschikbaar. Het werd vanaf dan, naast zout en pek, ook gebruikt als bewaarmiddel voor bederfbare voedingswaren. Via de bereiding van confituren kon de consumptieperiode van het zomerse fruit verlengd worden. Het bracht meteen een gezonde variatie in het wintermenu van velen.

We mogen ons dan ook niet te veel vastpinnen op onze huidige manier van denken en werken. Ook al werkt die prima, in een periode of omgeving van schaarste borrelen er wel eens ingenieuze nieuwe oplossingen en methodes op. Zo wordt bij initiatieven om het onderwijs in de ontwikkelingslanden vooruit te helpen vaak eerst en vooral gedacht aan en massaal geïnvesteerd in de bouw van klaslokalen. Vanuit onze eigen leerervaring is een klaslokaal

dé noodzakelijke en logische eerste stap in onderwijsvoorziening. Jammer genoeg verliezen we daarbij soms uit het oog dat net dit formele klaslokaal meteen een onderwijsdrempel vormt voor vele kansarmen. Denk maar aan de huis-naar-schoolafstand, kleding- en gedragsvoorschriften, verplichte aanwezigheid tijdens schooluren, maximum toegelaten aantal leerlingen enz.

Dat was onze landgenoot Arnaud Raskin niet ontgaan toen hij met zijn afstudeerproject 'het mobiele schooltje' erin slaagde de school drempelloos tot bij dakloze kinderen te brengen. Hij bedacht een uitklapbaar multifunctioneel schoolbord op vier wielen dat op elke locatie kan worden opgesteld. Met dit educatief instrument werken de straathoekwerkers conditioneel aan de vorming van straatkinderen die dagelijks

zijn blootgesteld aan een veelheid van problemen. Het mobiele schooltje ondersteunt jaarlijks wereldwijd 30.000 kinderen in hun persoonlijke ontwikkeling naar een gezond, stevig en positief zelfbeeld; dé noodzakelijke basis, het fundament, om zelfredzaam te kunnen zijn in onze samenleving.

Il faut reculer pour mieux sauter. Of minder kan leiden tot meer. Meer openheid, meer flexibiliteit, meer creativiteit, meer innovatie, meer kansen, meer ... In het Chinees is het begrip 'crisis' opgebouwd uit de karakters voor 'bedreiging' en 'kans'. Toeval?

*Rita Hauchecorne,
Stafdienst, team organisatiebeheersing*

www.ewi-vlaanderen.be

in een **nieuw** kleedje

lees, surf en ontdek!

Sinds kort staat de **volledig vernieuwde website van het departement EWI** online. Via www.ewi-vlaanderen.be vind je een uitgebreide mix aan informatie over het departement en haar medewerkers, de taken en het beleid, en een overzicht van alle publicaties. Wil je graag op de hoogte blijven van het nieuws en alle evenementen van het departement EWI, schrijf je dan zeker in voor de **nieuwsbrief**. Je ontvangt dan elke twee maand een update over alle EWI-activiteiten.

Op de nieuwe website kan je ook meteen doorklikken naar de **nieuwe pagina's van het EWI-Review magazine**. Naast de meest recente Review en het uitgebreide archief vind je er ook extra aanvullingen op onze artikels onder de vorm van een column en weblog. Hier kan je je tevens makkelijk online inschrijven voor een gratis abonnement op het magazine.

Is je honger nog niet gestild? Neem dan zeker een kijkje op de pagina's over **Economie, Wetenschap en Innovatie in Vlaanderen**. Onder dit luik vind je alle info over het EWI-landschap en het beleidsdomein, de regelgeving, begroting en cijfers, en tot slot ook de adressen van onze agentschappen en partners. Je kan er ook zoeken in de **Speurgids** die je een overzicht biedt van het Vlaamse overheidsbudget voor Economie, Wetenschap en Innovatie

Wenst u EWI-Review in de toekomst viermaandelijks te ontvangen via een gratis abonnement? Stuur dan een mail met uw contactgegevens naar info@ewi.vlaanderen.be, of vraag online een abonnement aan via www.ewi-vlaanderen.be/review. Via die weg zijn ook al uw reacties en suggesties steeds welkom.

COLOFON

EWI-Review: Viermaandelijks tijdschrift over Economie, Wetenschap & Innovatie – 3de jaargang, 3de nummer: EWI-Review is een uitgave van het departement Economie, Wetenschap en Innovatie van de Vlaamse overheid.

Redactieadres: Afdeling Strategie en Coördinatie, departement Economie, Wetenschap en Innovatie, Koning Albert II-laan 35, bus 10, B-1030 Brussel, België.
Tel.: 02-553 59 80 - Fax: 02-553 60 07 - www.ewi-vlaanderen.be

Verantwoordelijke uitgever: Pierre Verdoodt

Redactie: Peter Spyns (hoofdredacteur), Emmelie Tindemans (eindredactrice), Steven Schelfhout, Marleen Verleysen, Tim Willems.

Redactieraad: Pierre Verdoodt (redactieraadvoorzitter), Pascale Dengis, Tom Tournicourt.

Werken mee aan dit nummer: Ilse Boeykens, Karel Boutens, Liselotte De Vos, Erwin Dewallef, Kathleen D'Hondt, Bart Dumolyn, Niko Geerts, Karel Goossens, Rita Hauchecorne, Rudy Herman, Monika Sormann, Steven Schelfhout, Eva Van Buggenhout, Jan van Nispen, Pierre Verdoodt, Frank Vereecken, Hilde Vermeulen, Karolien Waegeman, Koen Waeyaert, Wim Winderickx.

Gastauteurs: Bernard De Potter, Siemens, Jan Van Doren

Taalnazicht: Com&Co

Opmaak en druk: New Goff

Verantwoording: EWI-Review verschijnt in het Nederlands en het Engels. Overname van artikels is enkel toegestaan met bronvermelding en na toestemming van het departement EWI. EWI en de bij deze uitgave betrokken redactie en medewerkers aanvaarden geen aansprakelijkheid voor gevolgen die zouden kunnen ontstaan uit het gebruik van de in deze uitgave opgenomen informatie.

Vlaamse overheid
Departement Economie,
Wetenschap en Innovatie
Koning Albert II-laan 35 bus 10
1030 Brussel
info@ewi.vlaanderen.be
www.ewi-vlaanderen.be

